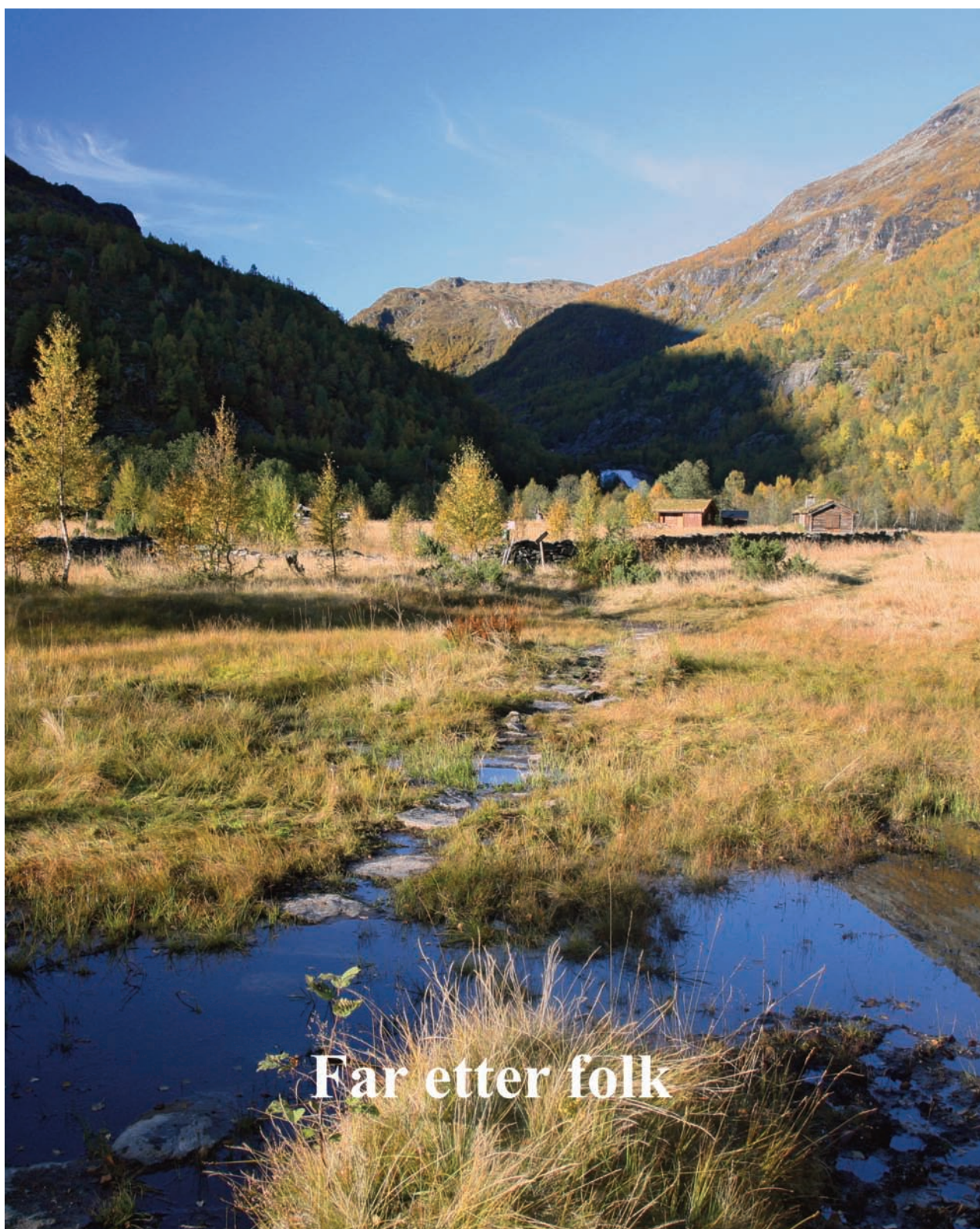

Far etter folk

Stølane i Mørkridsdalen

Rapport nr. 2 - 2008
ISBN nr. 978-82-91031-97-2
ISSN nr. 0803-1886

**Fotodokumentasjon utført av Vatne Vision
på oppdrag frå
Fylkesmannen i Sogn og Fjordane
og Skjolden Grunneigarlag**

Føreord av oppdragsgjevar.

Føreord

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane er stolt over å kunne presentere Harald Vatne sin rapport ”Stølane i Mørkridsdalen - Far etter folk”. Dette fotodokumentasjonsprosjektet er kome i stand gjennom arbeidet med ein verneplan for Breheimen-Mørkridsdalen. Idèen er Harald Vatne og Skjolden Grunneigarlag sin, medan Fylkesmannen har bidrege økonomisk til gjennomføring av prosjektet og til trykking.

Når dette vert skrive, veit vi ikkje kva for grenser eit evt. verneområde i Breheimen – Mørkridsdalen vil få. Uansett er den føreliggjande rapporten ein grundig dokumentasjon for ettertida av det verdfulle kulturlandskapet i området, og den vil kunne leggje grunnlaget for arbeidet som må gjerast framover for å ta vare på desse kulturverdiane.

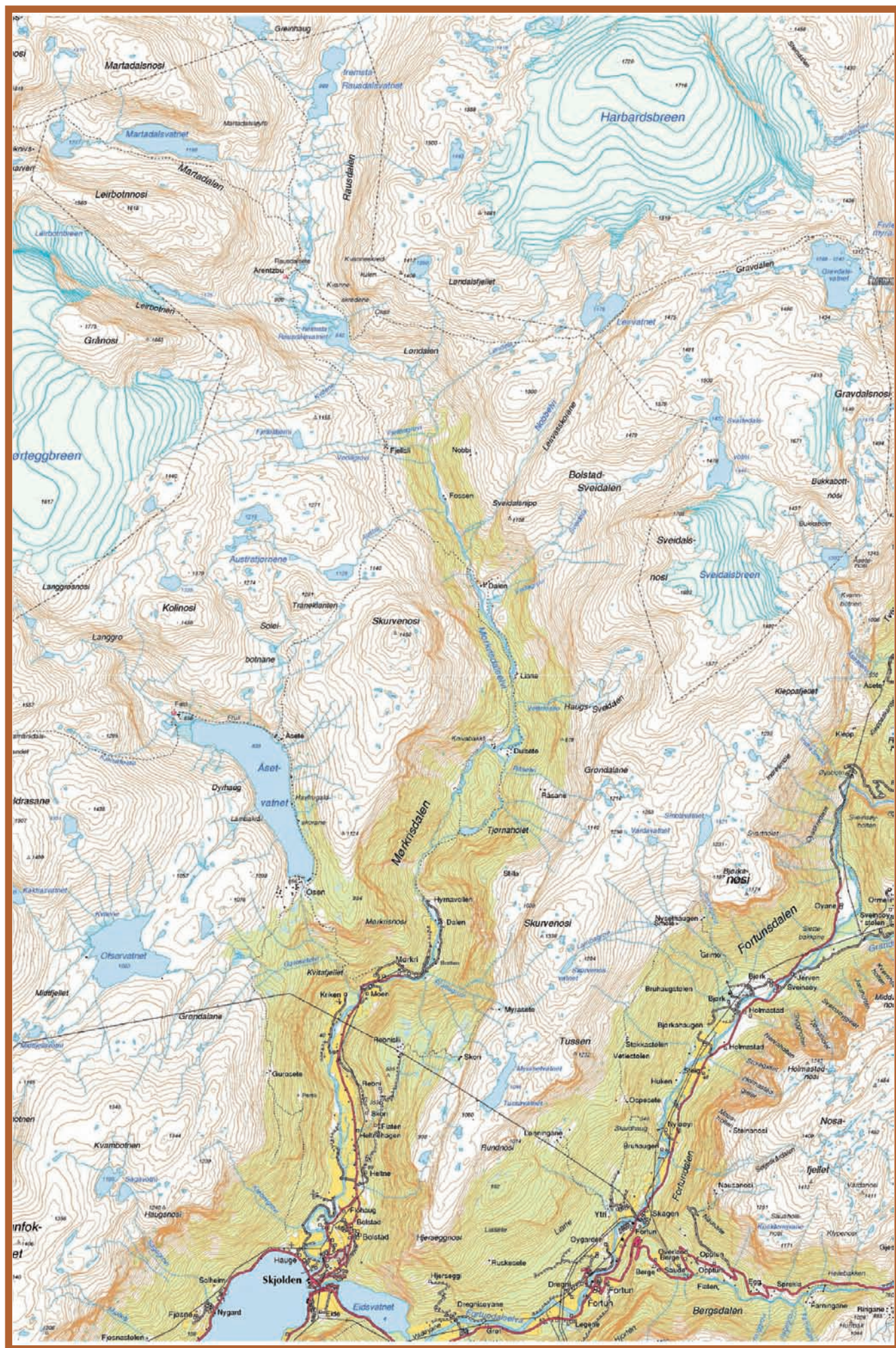
Det er eit stort arbeid som er lagt ned i denne fotodokumentasjonen av stølane i Mørkridsdalen, av ein som både kjenner og er glad i dette området.

Nils Erling Yndesdal (sign.)
fylkesmiljøvernshjef

		Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Rapport nr. 2-2008	
Forfattar Harald Vatne		Dato 12.03.2008	
Prosjektansvarleg Fylkesmannen i Sogn og Fjordane: Tom Dybwad		Sidetal 88	
Tittel Stølane i Mørkridsdalen - Far etter folk		ISBN 978-82-91031-97-2 ISSN 0803-1886	
Geografisk område Mørkridsdalen i Breheimen, Luster		Fagområde Kulturlandskap, naturvern m.	
Finansiering Fylkesmannen i Sogn og Fjordane			
Samandrag Rapporten gjev eit dagsaktuelt bilete av Mørkridsdalen i 2008, med presentasjon av alle stølane i dalen og bygningane som ligg her. Han gjer greie for eigedomstilhøve i dalen og viser noko av dei store verdiane som ligg i naturen og i kulturlandskapet. Rapporten gjev også eit bilete av korleis folk brukte stølane og naturen både i gamal tid og i dag. I tillegg reiser rapporten spørsmål om framtida for Mørkridsdalen.			
Abstract This report gives insight into the current situation in Mørkridsdalen in 2008, with a presentation of all the mountain dairy summer farms and the buildings here. The ownership situation in the valley is reviewed, along with the natural and cultural resources. This report also gives an account of how local people have used the area in the past, as well as current utilization. In addition, it discusses the future of Mørkridsdalen.			
Emneord 1. Kulturlandskap 2. Naturvern 3. Landbruk 4. Turisme		Ansvarleg Fylkesmannen i Sogn og Fjordane	

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane
Miljøvernavdelinga

6863 LEIKANGER, NORGE
Tlf.: 57 65 50 00 Telefaks: 57 65 50 55

Oversiktskart over Mørkridsdalen

Innhald

		Side
1	Innleing	6
2	Dalen vår	7
3	Rebnisstølane	9
3.1	Rebnisli	11
3.2	Skåri	13
3.3	Myrasete	15
4	Kart: Mørkrid til Tjødnaholet	17
5	Mellom Brattabrua og Giljabrua	18
6	Steinhaugen	21
7	Kart: Steinhaugen til Liane	22
8	Li	23
9	Dulsete	27
10	Råsane	31
11	Stidla	34
12	Liane	36
13	Langdalen	39
14	Bolstad-Sveidalen	46
15	Fossen	48
16	Nobbi	52
17	Fjellsli	55
18	Rausdalen	60
19	Stølane ved Åsetvatnet	61
20	Åsete	62
21	Fast	65
22	Osen	69
23	Gurosete	79
24	Berget	82
25	Farvel til Mørkridsdalen	83
26	Vegen vidare	85
27	Etterord	86
28	Vedlegg	87

Barndomsdalen er framleis grøn.

Innleiing ved Harald Vatne

Fruktbar og frodig, mangfoldig og mystisk. Mørkridsdalen er alt dette. Her er god jord, og rikeleg med vatn. Auga møter grasgrøne lier under blåkvite brear. Her er trolske tjørner og ville fossar, og soger om folk som omkom og framleis heimsøkjjer seltuftene.

Sjølv kjenner eg Mørkridsdalen, og serleg området ved Åsetvatnet, frå min første barndom. Alle feriar gjekk til hytta på Syne ved vatnet. Fisk var gratis og god mat. Åsetfisker var på bordet kvar dag; kokt, steikt eller som pålegg i lake med laurberblad. Me fiska med line, sluk og garn. Lina gav den beste fangsten og dei finaste fiskane. På 1940 talet kunne me enno kjøpa mjølk frå Åsete, så lenge stølsdrifta heldt fram.

Då stølane vart nedlagde, og geitene og kyrene vart borte, tok sauene over. Ein nådelaus kamp mot villdyra gjorde at sauene kunne gå heile sommaren mest utan tilsyn. Ein felt jerv vart lønna med mange månadsløner. Slik helt ein jervetalet nede, og buskapen trygg. I dag er rovdyra freda, og dei store beiteområda i Mørkridsdalen ligg delvis aude. Berre nokre få bønder held framleis tradisjonane i hevd. Fårekjøtet får me frå New Zealand.

I dag er det turisme og rekreasjon som skapar liv i dalen. Kanskje er tida kommen til å leggja betre til rette for verdiskaping i reiselivet i dalen. Også her har Mørkrids-

dalen eit stort potensiale.

Turane gjennom Mørkridsdalen sommaren 2007 blei eit møte med barndom og ungdom. Kona og eg tråla dalen i sol og ruskever. Ho med matskreppa. Eg med 8-9 kg fotoutstyr. Etter kvart kom ein “ven” frå ungdomstida og slo lag. Det var diktaren Nordahl Grieg. Han var den første lyrikaren i bokhylla mi. No dukka han ut av regnveret med “vann i Norge, vann av renhet.” Han nærast forlanga å få vera med.

Eitt av måla med dette heftet var å gjera greie for eigedomstilhøva til bygningane i området. Av praktiske grunnar er som regel berre ein eigar nemnt for kvar bygning. For gardsbruk er gards- og bruksnummer teke med.

Å velja skrivemåte for dei mange stadnamna er ikkje alltid like enkelt. Det er av og til stor sprik mellom den lokale uttalen og det namnekonsulentane ønskjer. Sjølv har eg i nokre tilfelle valt å leggja skrivemåten nær den lokale uttalen. Namn er og kulturminne, og vel verd å ta vare på.

Dersom ikkje anna er sagt i bilettekstene, er bileta tekne i 2006 eller 2007, og fotograf og tekstforfattar er underskrivne.

Skjolden, den 5. mars 2008

Harald Vatne

Mørkridsdalen sett frå Bolstad

*“For oss er gårder i lien
og båtnøstet i sin vik,
ord - vi kan tyde - fra slekten
som la dem akkurat slik”.*

Nordahl Grieg

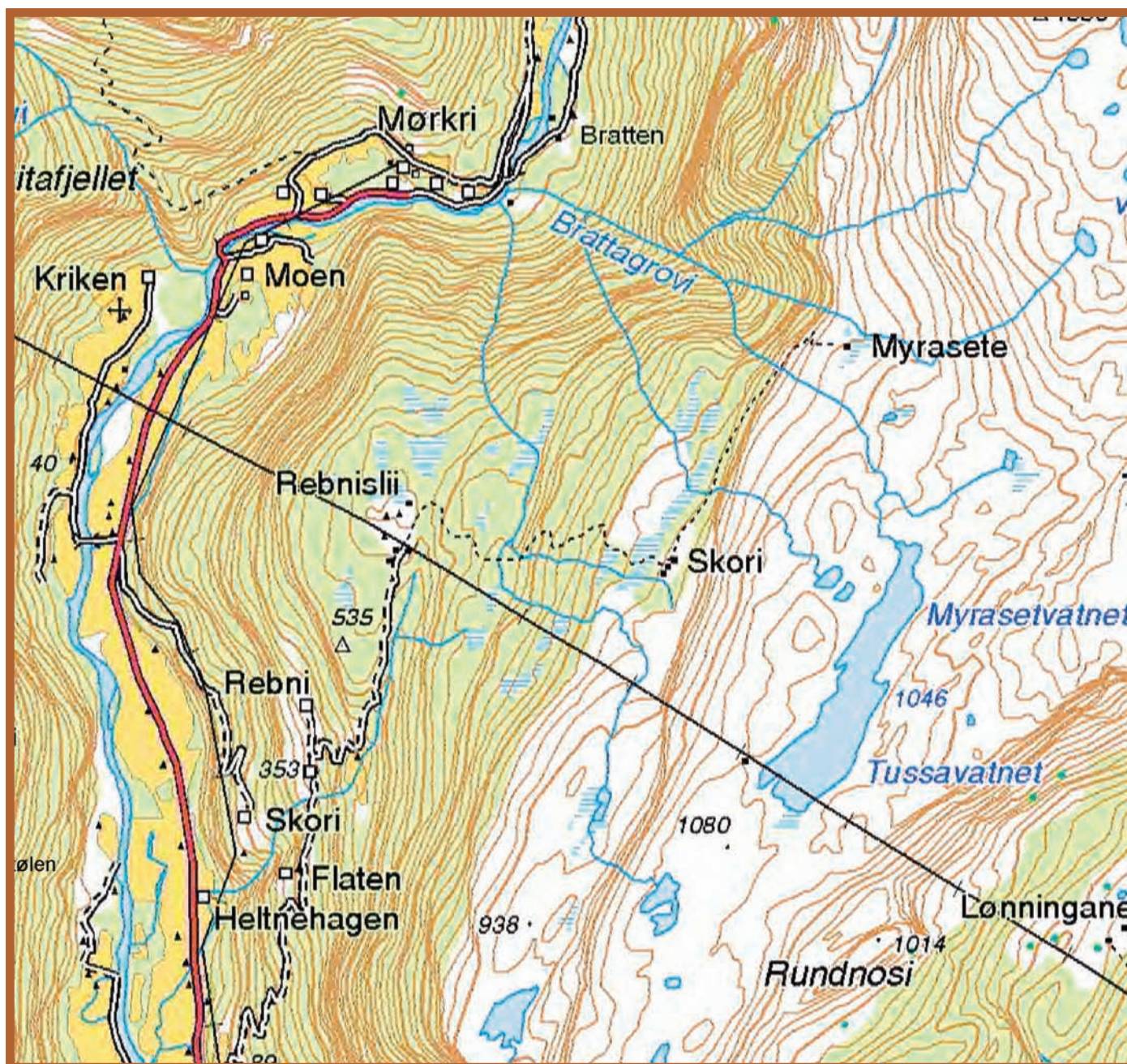

*Kan vi ta feil av veien?
Vi sprang den i glede så titt.
Vi gikk den en dag bak en kiste
Og lærte den skritt for skritt.*

Nordahl Grieg

Rebnisfjellet

I fjellsida under Rebnislil var det fem gardsbruk: Det var Flaten, Skåri (Skori) og tre bruk på Rebni. I dag er det berre to bruk på Rebni. Garden Flaten var skilt ut frå Heltne, og hadde difor stølsrettane sine i andre delar av Mørkridsdalen.

I fjellområdet her var det tre stolar: Heimestølen Rebnislil, vårstølen Skåri, og fjellstølen Myrasete. Når dei ikkje kokte ost, brukte budeiene frå Rebnisgardane å gå heim frå Rebnislil etter mjølkinga, og hjelpa til med gardsarbeidet. Så gjekk dei til støls att i kveldinga og mjølka og overnatta. **Rebnislil** hadde brukbart med beitemark,

men vassberinga var tungvinn, sidan det var langt etter reint vatn. På **Skåri** derimot rann grova rett forbi stølen, og det var og ei oppkomme ovanfor sela. På Skåri var det og store beiteområde og bra med ly for dyra. På fjellstølen, **Myrasete**, var det derimot lite ly å finna. Her i høgfjellet kunne ver og vind gjera stølsdrifta til ein tøff jobb. Det hende at dei måtte ta dyra inn i skotet under mjølkinga.

Å skaffa fram stølsveden var stort arbeid. Til dei to øverste stolarne måtte det kløvast. Kløva vog gjerne om lag 80 kg, og hestekaren hadde og ei god ryggjabør.

Rebnisfjellet

Gardane - Veggen - Stølane

Over: Utsyn over Rebnisfjella frå stien mellom Osen og Gurosete.

Til venstre: Garden Skåri sett frå vegen til Rebni. Her går det føre seg ei intens restaurering av mange gamle hus. Eigar er Geirr Vetti.

Nedanfor: Rebni. Me står på bruk to, og ser mot bruk ein. I bakgrunnen skimtar me elva frå Åsetvatnet.

Heimestølen Rebnisli 570 moh.

11

Rebnisli var heimestøl/vårstøl for gardane på Rebni (Gnr.22), og for garden Skåri (Gnr. 23). **Til venstre** Dei to nederste sela på Rebnisli.

Det øverste selet på biletet tilhøyrrer bruk nummer to på Rebni. Eigar er Kirstina Rebni. Her vart det produsert ost fram til og med sommaren 1960. Seinare vart det smørproduksjon. Denne tok slutt i 1987. Selet har vore påbygd fleire gonger.

Det andre selet tilhøyrrer bruk nummer ein på Rebni. Eigar er Morten Svendsen. (Biletet under).

Utsyn mot Haugsmarkene på vestsida av Mørkridsdalen med stølane Persli og Gurosete. Lø

på biletet tilhøyrrer bruk to på Rebni. Slåtteteigen her vart nytta heilt fram til 1994. (Gnr. 22 Bnr. 2)

Over: Utsyn frå Rebnisli mot Osen. Me ser elvane frå Osen og Ofsarvatnet. Bygningen på biletet er ei

løe som tilhøyrrer bruk ein. Eigar er Morten Svendsen. (Gnr. 22 Bnr. 1).

Over: Restar etter løe som tilhøyrrer garden Skåri. (Biletet er teke mot vest).

Under: Sel som høyrer til garden Skåri. Eigar er Geirr Vetti, Gnr. 23 (Biletet er teke mot nord).

Stølen Skåri 850 moh.

13

Stølen Skåri. På andre sida av dalen ser vi elvane frå Ofsarvatnet og Åsetvatnet, og fjellheimen nord-

vest for Åsetvatnet. Skåri var opphavsleg vårstøl. Fjellstølen var Myrasete.

Over: Dette selet tilhøyrrer bruk nummer to på Rebni. Eigar er Kirstina Rebni. Den næraste delen er det opphavlege selet. Det var ein fjøsbygning som stod på Eidslandet i Skjolden. Bygget vart sett opp her om lag 1910. Bygget bakanfor er eit sel som blei flytt ned frå Myrasete i 1956.

Vinkeltilbygget vart laga i 1974. Stølsdrifta her vart avslutta i 1960.

Under: Dette selet tilhøyrrer garden Skåri. Eigar: Geirr Vetti. Eileve Hatlevik leigde dette selet i mange år fram til og med 1961.

Stølen Skåri

Dette selet tilhører bruk ein på Rebni.
Eigar er Morten Svendsen.

Skotet er murt, og med inngang mot vest.

Myrasete: Stien og stølen

15

Stien mellom Skåri og Myrasete er noko ulendt og stykkevis “luftig”. Ovanfor ser me fossen som stuper ned gjennom Brattagjelet. Stien går på ein avsats. Biletet nedanfor viser utsynet frå avsatsen mot Dalen. Me ser strekninga frå Bratten til Hødnevollen.

Myrasete 960 moh.

Øverst: Stølen Myrasete med utsyn nord-vestover mot fjellpartiet mellom Mørkridsdalen og Åsetvatnet med Skurvenosa som høyeste punktet. I bakgrunnen skimtar me Spørteggbreen. Myrasete er fjellstøl for Rebni og Skåri. Det var stølsdrift her fram til 1943. **Over:** Dette selet tilhører bruk nummer to på Rebni. Den murte delen er over 150 år gammel. Den delen som er bygd i treverk, vart sett opp i 1927.

Under til venstre: Selmurar som tilhører Bruk ein på Rebni.

Under til høyre: Selet tilhører garden Skåri. Tømmeret her er henta frå Drægnismorki.

Foto: Iren Vatne (Gjeld alle bileta på denne sida).

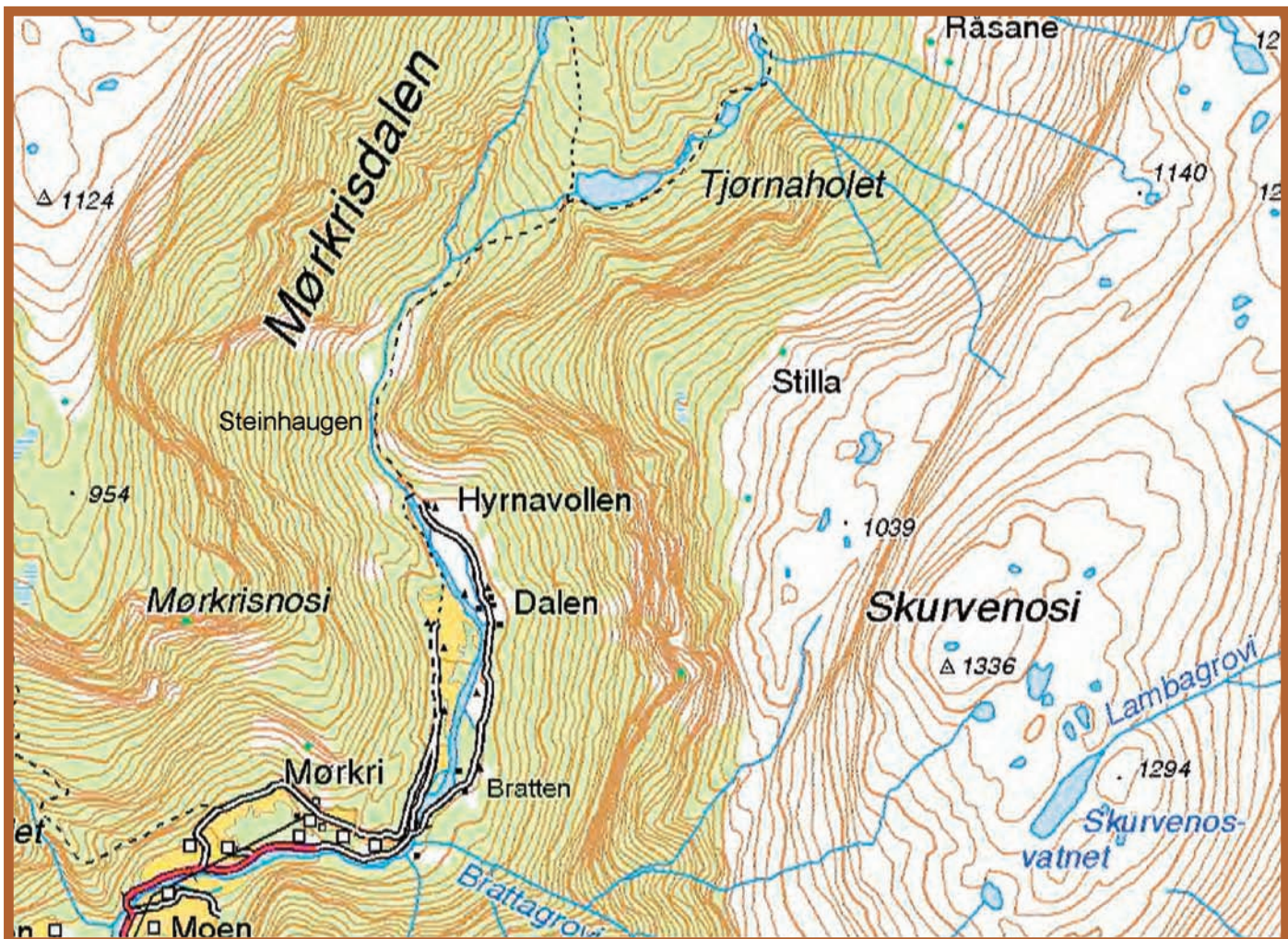

På veg til fjellbeite i Mørkridsdalen. (Eldre bilete)

17

Frå Mørkrid til Tjødnaholet

Mellom Brattabrua og Giljabrua

Porten til fjellet

I området mellom Brattabrua og Giljabrua ved Hødnevollen finn ein slåttemarker med utløer, serleg på vestsida av elva der Mørkridsgardane har eigedommane sine. (Biletet ovanfor). På austsida med Bratten, Bolstaddalen/Jensadalen og Hødnevollen finn me gamle stølsvollar med frodig beitemark (Biletet nedanfor).

Over: Hesten er framleis i bruk, men no til hobby og rekreasjon. May Eli Bolstad og Heidi Heløy på ridetur i Bolstadalen.

Til venstre: Tidlegare sleppte ein ofte sauene i dette området, og sidan fann dei vegen til fjells sjølve.

Under til venstre: Heggen blomstrar vakkert i mai. Olga nyt det.

Under til høgre: Giljabrua

Danserinne ved porten til fjelldalen

Steinhaugen: Stien og stølen

21

Venstre: Vegen til Steinhaugen frå Hødnevollen går over Giljabrua, og framover på vestsida av dalen.

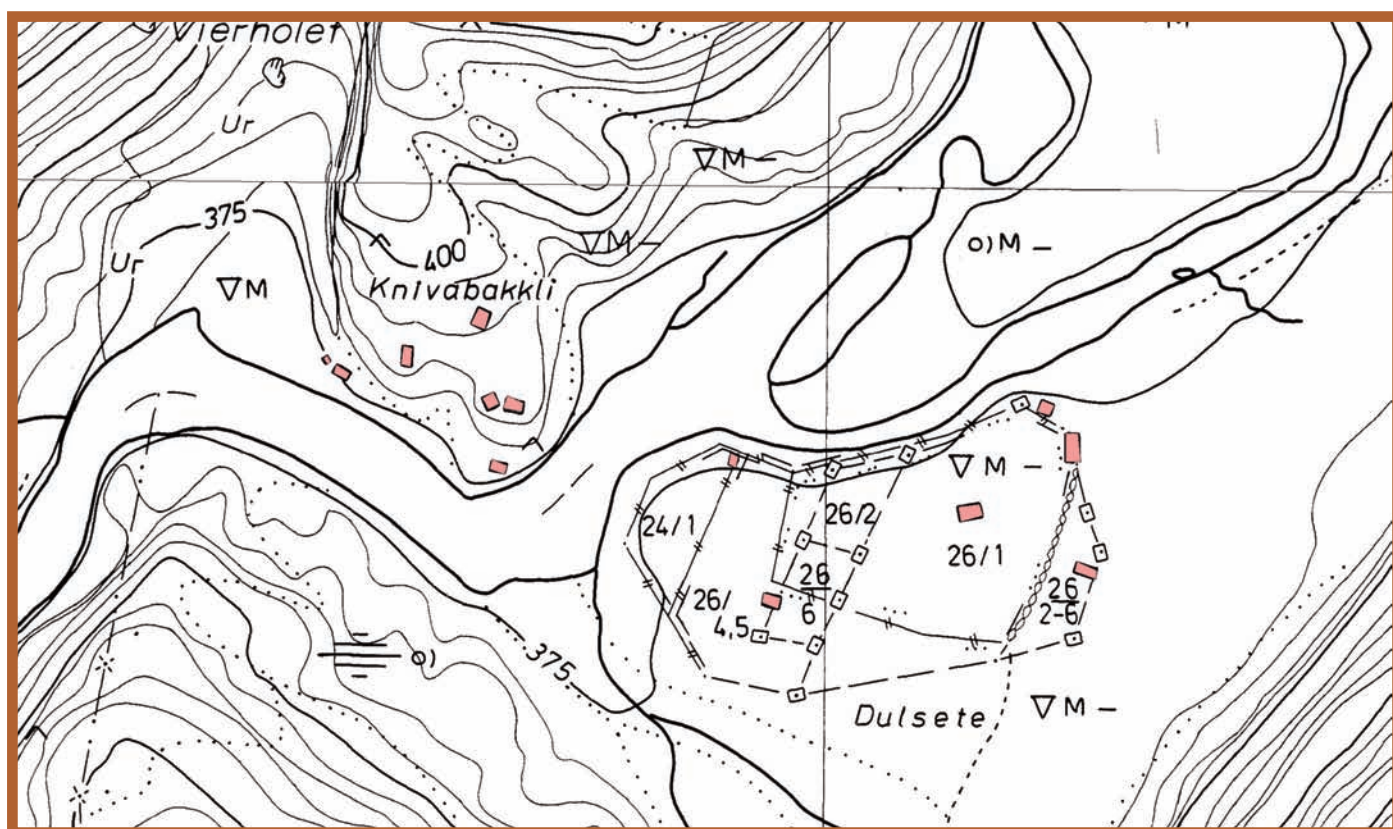
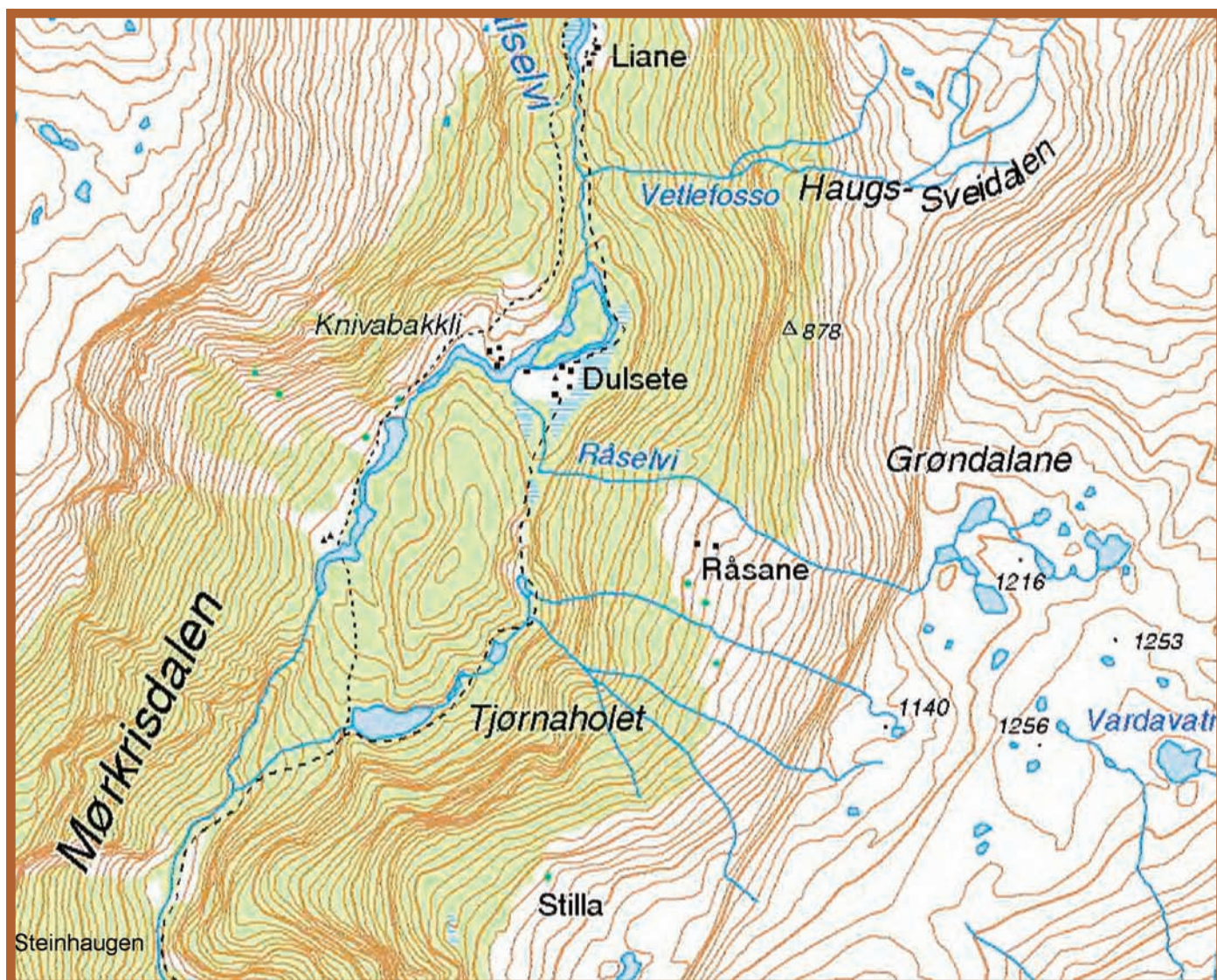
Over: Etter berre nokre hundre meter finn me restar etter ei løe. Plassen her heiter Øygarden.

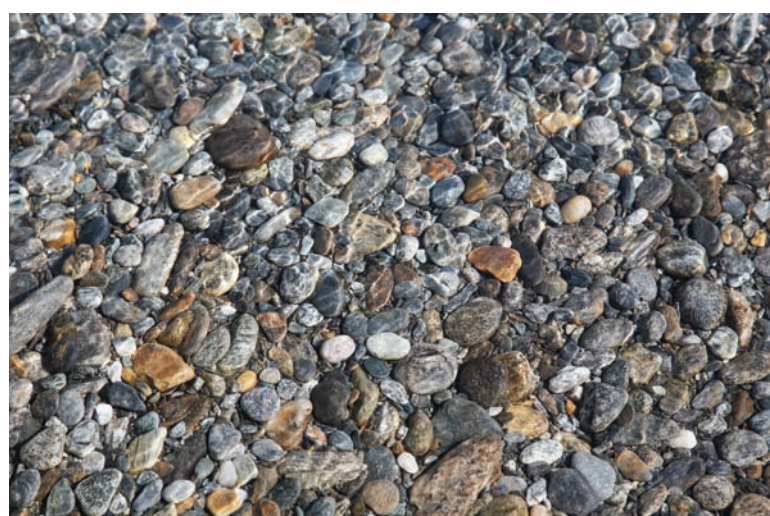
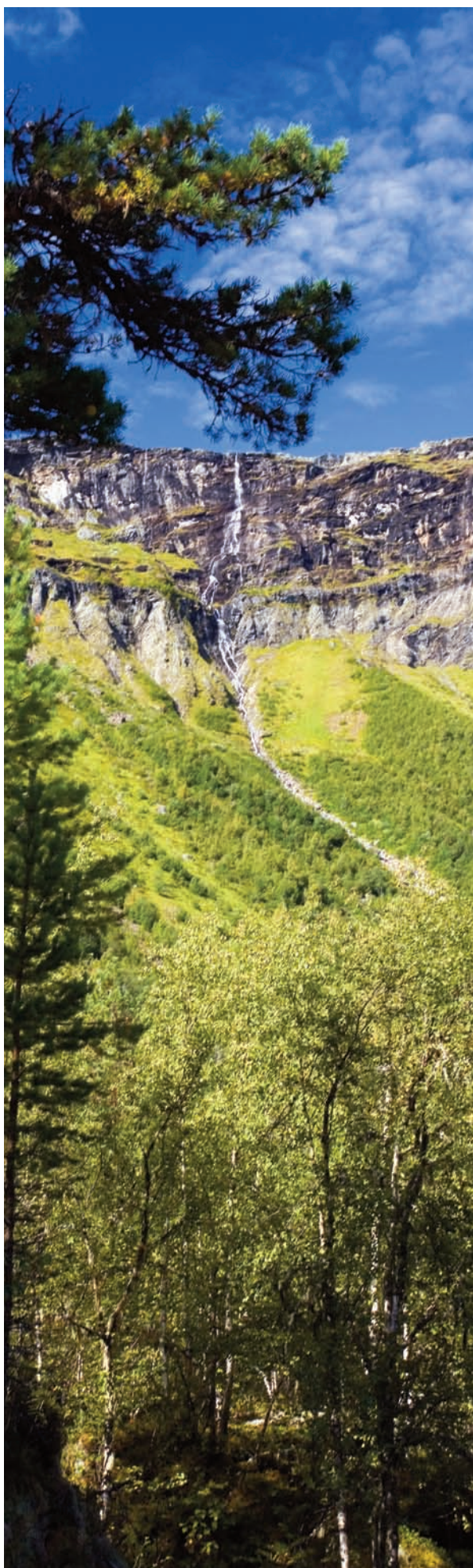
I Steinhaugen finn me eitt sel, og restane etter ei løe. Selet høyrer til bruk fire på Mørkrid. Eigar er Lars Mørkrid. (25/4) Biletet av selet er teke mot sør. Stølen ligg i 250 meters høgde.

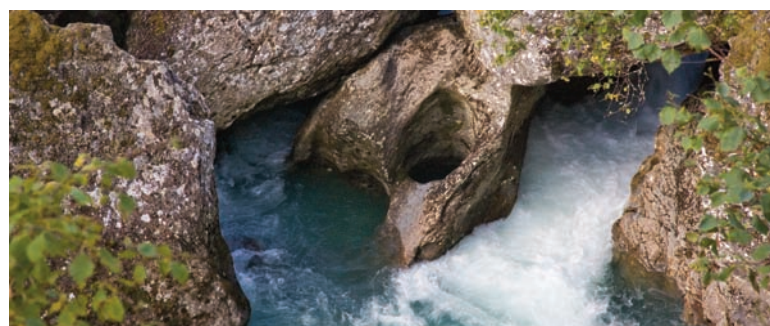
Frå Steinhaugen til Liane

Li /Knivabakkli/Mørkridsli: Stien og stølen

Over: Ved Bølifossen. Bølifossen er ein populær utfartsstad for turgåarar og skuleklassar og andre grupper.
Til venstre: Fjella ovanfor Knivabakkgjerdet.
Under: Sti og jettegryte. Denne jettegryta finn me rett ovanfor Giljabrua, godt synleg frå vegen.

Ved Bølifossen: Utsyn mot sør-vest

Li 390 moh.

25

Li ligg på vestsida av Mørkridselva med godt utsyn mot Dulsete på andre sida av elva. Li var vårstøl for gardane på Mørkrid (Gnr. 25).

Øverst: Li sett frå vegen langs elva sør for stølen.

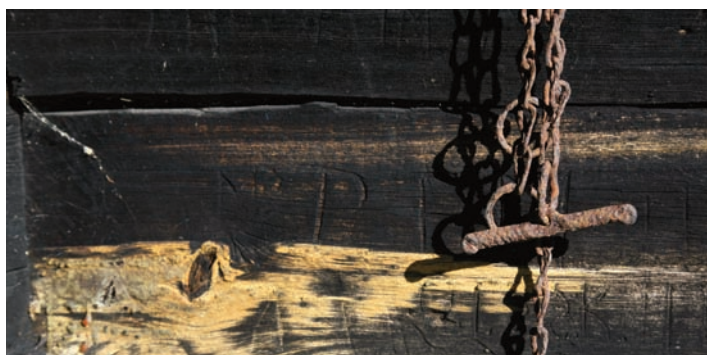
Over til venstre: Dette steinselet tilhøyrrer garden Meljane, Gnr. 25 Bnr. 3 og 7. Selet er minst 150 år gammalt, og truleg eldste selet i Li. Det vart

restaurert/reparert siste gong midt på 1990-talet. Eigar er Jenny Mørkrid Bakken.

Under til venstre: Utsyn tvers over elva til vollane på Dulsete.

Under til høgre: Dette selet tilhøyrrer Gnr. 25 Brn. 10. Eigar er Øyvind Listou.

Eigarar:

Øverst t.v.: Tilhøyrrer Turid Gudmundsson. (25/11)

Øverst t.h.: Tilhøyrrer Kjell Einar Ormberg (25/2)

Restaurert i 2003 **Til høgre:** Eigar Johan Mørkrid (25/6)

Under t.v: Murar etter eit sel som truleg tilhøyrrde Arne Mørkrid. Selet låg utsett til for flaumar.

Under t.h.: Restar av gjerde som skulle hindra dyra i å kryssa elva.

Underst: Stølen sett frå knausane ovanfor.

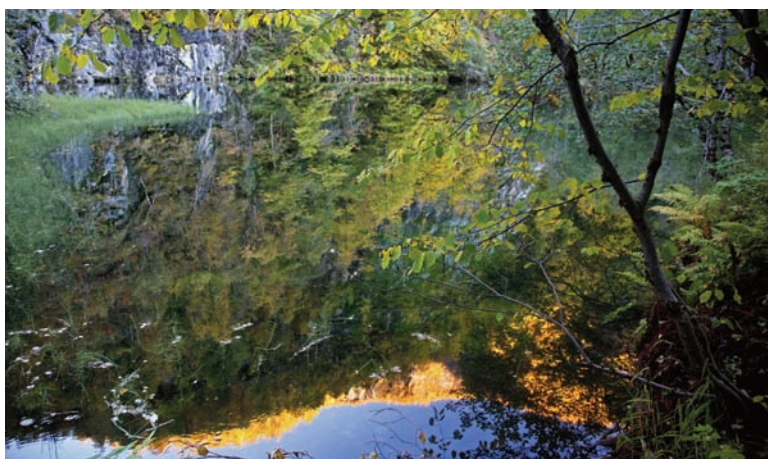

Dulsete: Stien og stølen

27

Øverst: Frodig planteliv i Hallingabakkane.
Over til venstre: Håvar Moen med sauedrift ved Storetjødna. **Over til høyre:** Groper i berget.
Nedanfor: Kveld i Tjødnalet.

Dulsete 370 moh.

Over: Dulsete sett frå høgdena over Knivabakkli. Oppe i fjellsida ligg stølen Råsane.

Bygd i 2003. Eigar er Tage Skjåk Moen.

Sel 2: Same eigar. Dette stølshuset er bygd i 2004 på tomte til det gamle selet.

Under til venstre:

Bygning 1: Tilhøyrrer Gnr.24, Bnr. 1 på Moen.

Sel 3: Selet tilhøyrrer Håvard Moen (Gnr.24, Bnr.2)

1

2

3

Dulsete

29

4

5

Øverst: Nr 4: Dette selet tilhører Gnr. 26, Bnr. 1 på Hauge i Skjolden. Eigar er Per Hauge.

Øverst: Nr. 5 Selet tilhører Gnr. 26, Bnr. 2 på Hauge. Selet vart restaurert og modernisert i 2006.

Eigar er Kristen Sverre Flohaug. **Over:** Dette stølshuset var nybygd i 1993 og tilhører Per Arvid Hauge. (26/3) I bakgrunnen ser me nokre av sela i Knivabakkli. **Under:** Oversyn over sørlegaste delen av Dulsete. Ein stor del av stølsvollane vart tidlegare nytta til slåttemark, og me ser restane av to løer. Ved treet i hjørna av muren ser me restane av ei løe som tilhører Kristen Sverre Flohaug. Den andre, ved elva, tilhører Tage Skjåk Moen. Slåttemarka innafor steingjerdet tilhører bruk ein

på Hauge. Sør for gjerdet eig bruk to og tre på Hauge, og i vest, bruk ein på Moen. Bruka på Moen heldt fram med slått heilt til omkring 1960.

Dulsete var ein spesiell støl ved at her var både sameige og privateige. På stølen heldt dei også griser, som gjekk fritt og for det meste levde av det dei fann ute. Tjørna sør for Dulsete heiter framleis "Svinatjødni". Ein flokk griser vart tekne av ras her.

I Dulsethaugen vart det hogge ein god del tømmer. Tømmeret blei frakta heim om vinteren. Noko vart og saga på Sagabakken, og nytta til å byggja eller reparera stølshusa i området.

Våt haustkveld på Dulsete

Råsane: Stien og stølen

31

Over: Stien til Råsane og Stidla startar på Råsamyri like før Dulsete. Stien er umerka, men lett å følgja når ein først finn startpunktet. Bileta over viser frodig vegetasjon langs stien.

Under: Stien kjem ut av skogen like under stølen, og to av sela kjem til syne. Nederste selet tilhøyrrer Tage Skjaak Moen (Gnr.24, Bnr.1), og det øverste Per Arvid Hauge (Gnr. 26 Bnr.3).

Råsane 740 moh.

Råsane har vore støl for bruka på Hauge og Moen, og for Drægni i Fortunsdalen (Drægni 14/1 og 2). **Øverst til venstre:** Selet som no tilhøyrrer Tage Skjaak Moen har vore teke av snøskred fleire gonger, flytta og bygd oppatt. Siste gongen var i 1979. **Øverst til høgre:** Restane etter selet til Erik T. Hauge (Torstein-Erik). Han var husmann under Hauge.

Over til venstre: Dei same sela sett ovanfrå. **Over til høgre:** Tuft etter eit tidlegare sel for garden Moen.

Under: Selet tilhøyrrer Per Arvid Hauge (26/3). Skotet er nybygd etter ras i 1979. **Underst:** Same selet. Stølsdrifta her slutta på femtitalet.

Råsane

33

Over: Biletet er teke mot sør. Bak og over selet ser me stien som går til Stidla og til Myrasete.

Stølshuset på biletet ovanfor og nedunder blir kalla Gjerseggj-selet sidan denne garden i Fortunsdalen var den siste som støla her. Gjerseggji hadde ikkje eigen stølsrett, men leigde hos Drægni (Gnr.14, Bnr.1 og 2). Drægni slutta å støla her alt omkring 1910. Bonden på Drægni hadde då kjøpt seg stølsrett på Skarstølen ved Turtagrø, og trong såleis ikkje denne stølen som låg så langt frå garden. Kor lenge Gjerseggji heldt fram med å støla her, veit me ikkje, men i 1930-åra var det drift i fem

sel her oppe, og her var over 20 kyr, og meir enn 150 geiter.

Nederst: I området her finn me mange seltufter. Nokre er tufter etter sel som har vorte tekne av ras, og bygde oppatt på nye stader på stølen. Andre er tufter etter husmanns-sel som forfall og vart borte etter kvart som husmennene vart sjølveigarar, og fekk betre betalt arbeid enn det plassen kunne gje.

(Frå Råsane går det sti til **Haugs-Sveidalen** som ligg 1000 mo.h. Der var det og stølsdrift i gammal tid. No er det berre nokre tufter att.)

Stidla: Stien og stølen

Over: Frå stien mellom Råsane og Stidla er det flott utsyn nordover gjennom Mørkridsdalen.

Nederst til venstre ser me Knivabakkgjerdet. Lenger oppe ser me det vesle vatnet ved Bølifossen, delvis skjult bak Dulsethaugen. Dei lyse flatene ved Dulsete syner godt på biletet, og på andre sida av elva ligg Li. Elva går kvitfossande frå Liane og nedover mot Dulsete. Lenger framme skimtar me elvesletta på Langedalen, og oppe til høgre ligg Bolstad-Sveidalen. Nobbelvi teiknar seg som ei kvit

stripe i fjellsida bortanfor Langedalen. I framgrunnen til høgre ser me stølsvollane i Råsane som me nett har forlete.

Under: Stølen Stidla ligg luftig til med flott utsyn over fjell og fjord. På biletet ser me restane etter to av stølshusa. Tvers over dalen ligg Mørkridsnosi, og i bakgrunnen finn me Kvita fjellet og elva frå Ofsarvatnet. Høgspintlina til Fortun og Årdal syner godt i terrenget.

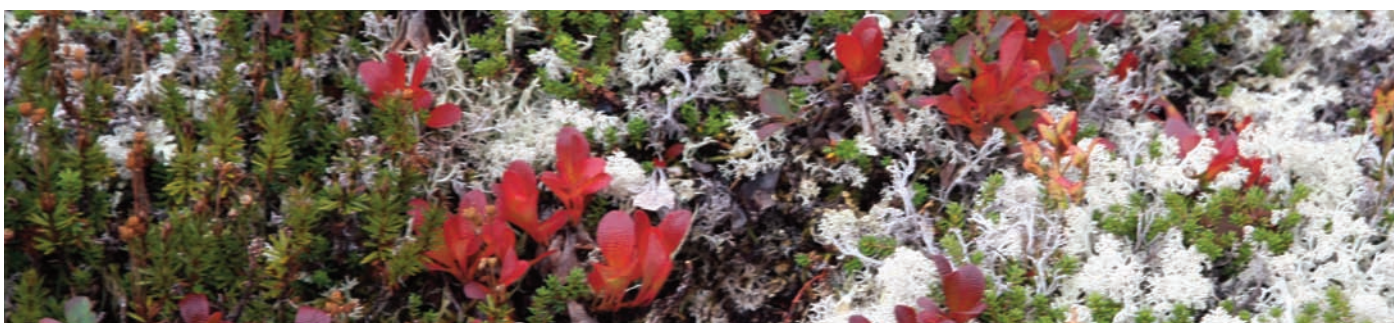
Stidla 930 moh.

35

Gardane Yttri og Holmesta i Fortun hadde sommarstøl her på Stidla. Me finn ruiner etter to bygningar nederst på stølsvollen (bileta ovanfor), og ein ruin i overkanten av stølsvollen (biletet nedunder). Ingen veit når stølsdrifta tok slutt på Stidla, men det er i alle fall lenge sidan.

Fortunsdølene “stilte” (lurte) seg ned hit, seier dei i Bolstad, av det kjem namnet. Ei anna forklaring kan vera at denne stølen, i motsetnad til nabostølen Råsane, nettopp er still. I Råsane går det skreder både vinter og sommar, og Råselvi med alle fossane brusar natt og dag. På Stidla høyrer du berre ein svak sus frå fossane tvers over dalen.

Liane: Stien og stølen

Frå Dulsete følgjer stien Mørkridselva vidare mot Liane og Langedalen.

Over: Agnar Bolstad og Jostein Bolstad på veg til sauesanking. I Bakgrunnen skimtar me Dulsete. Stien mellom Dulsete og Liane går over nokre kleivar der vegen er mura opp.

Til høgre: Elva går i fossar og stryk. Detalj frå elvestryket.

Under: Jostein Bolstad poserer ved stølsvegen. Litt lenger framme renn Vetlefossa ut i hovudelva. Sideelva er så vidt synleg på biletet. Her går grensa mellom utmarka til Hauge og Bolstad.

Liane 480 moh.

37

Liane var vårstøl for Heltne og to av Bolstadgardane i Skjolden.

Over: Stølen Liane sett frå stien mellom Liane og Dalen. Biletet er teke mot sør. **Selet til venstre** høyrer til Heltnehagen, Gnr.21, Bnr.4. Eigar er Arne J. Heltne (dødsbu). **Selet i midten** høyrer til Gulbrandsgarden i Skjolden Gnr. 20 Bnr. 9. Eigar

er Monica og Simon James Page.

Til høgre ligg selet til Gunn Berit Nundal og Magne Hålien, Gnr.20, Bnr. 52.

Under og på neste side: Bilete av dei tre sela i same rekkjefølgje som ovanfor. Dei to bileta av selet til Gulbrandsgarden viser at det har to dører inn til skotet.

Over: Restar av brua i Liane. Brua vart bygd i 1945, men vedlikehaldet vart etter kvart dårleg, og ho fall ned i 1995.

Over til høgre: Del av stien mellom Dulsete og Liane. **Til høgre:** Murt veg inn til stølen frå sør.

Liane er ein relativt ung støl. Gulbrand O. Bolstad starta stølsdrift her i siste halvdel av 1800-talet. Han flytte då frå Fossen. Stølen vart nedlagd i 1958.

Dalen/Langdalen: Stien og stølen

39

“Kanskje regner det så sakte.
Lyden siver ned i bekken, mellom bjerkene og lyngen.
Kanskje ligger skodden grå.”

Nordahl Grieg: "Vand"

Langdalen 480 moh.

Vårstølen Langdalen ligg lunt og trygt på ein bakke under fjellryggen, Holten, godt verna mot nordavind og dalatrekk, og med utsyn over den våtlendte elvesletta som utgjer ein viktig del av beitemarka for stølen. Her møtest viktige

transportruter. Her tek stiane av vestover til Fjellsli, Rausdalen og Åsete, og nordover og austover til Fossen, Nobbi og Bolstad-Sveidalen.

Nedanfor følgjer oversyn over eigarar og bruk.

Sel 1: Even Andre Bolstad (20/1).

Sel 2: Elias Bolstad (20/15).

Sel 3: Siv Merete Kvam Marås og Knut Øyvind Marås (20/6).

Sel 4: Halvard Johan Bolstad (20/35).

Bygning 5: Jan Oddvar Heltne (Sankebu)(21/1).

Bygning 6: Jan O. Heltne og A. Øvreås (Uthus) (21/1)(20/3).

Sel 7: Hilde Skogstad Øvreås og Arne Rebni Øvreås (20/3,48).

Sel 8: Hallvar Nedkvitne (20/5).

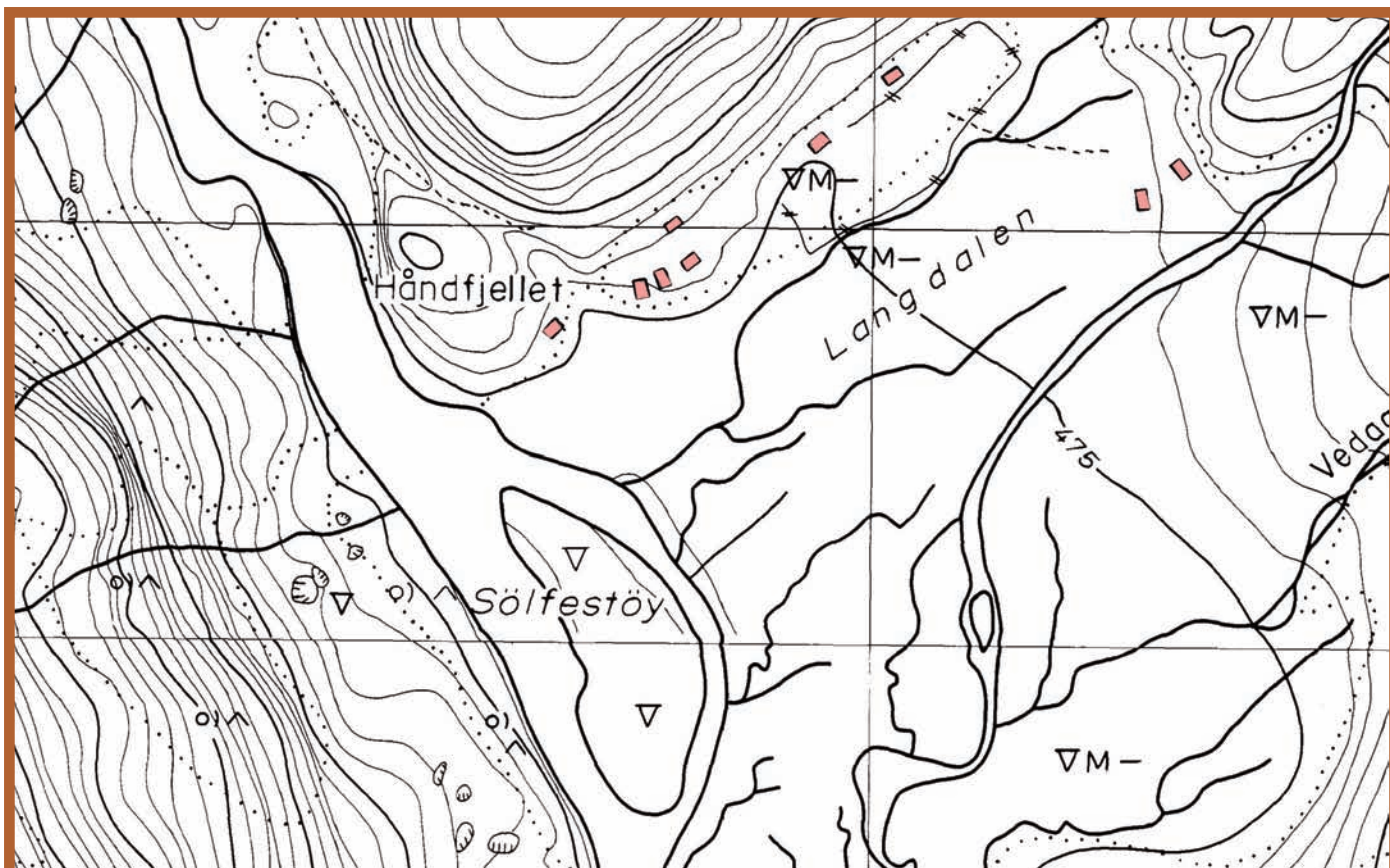
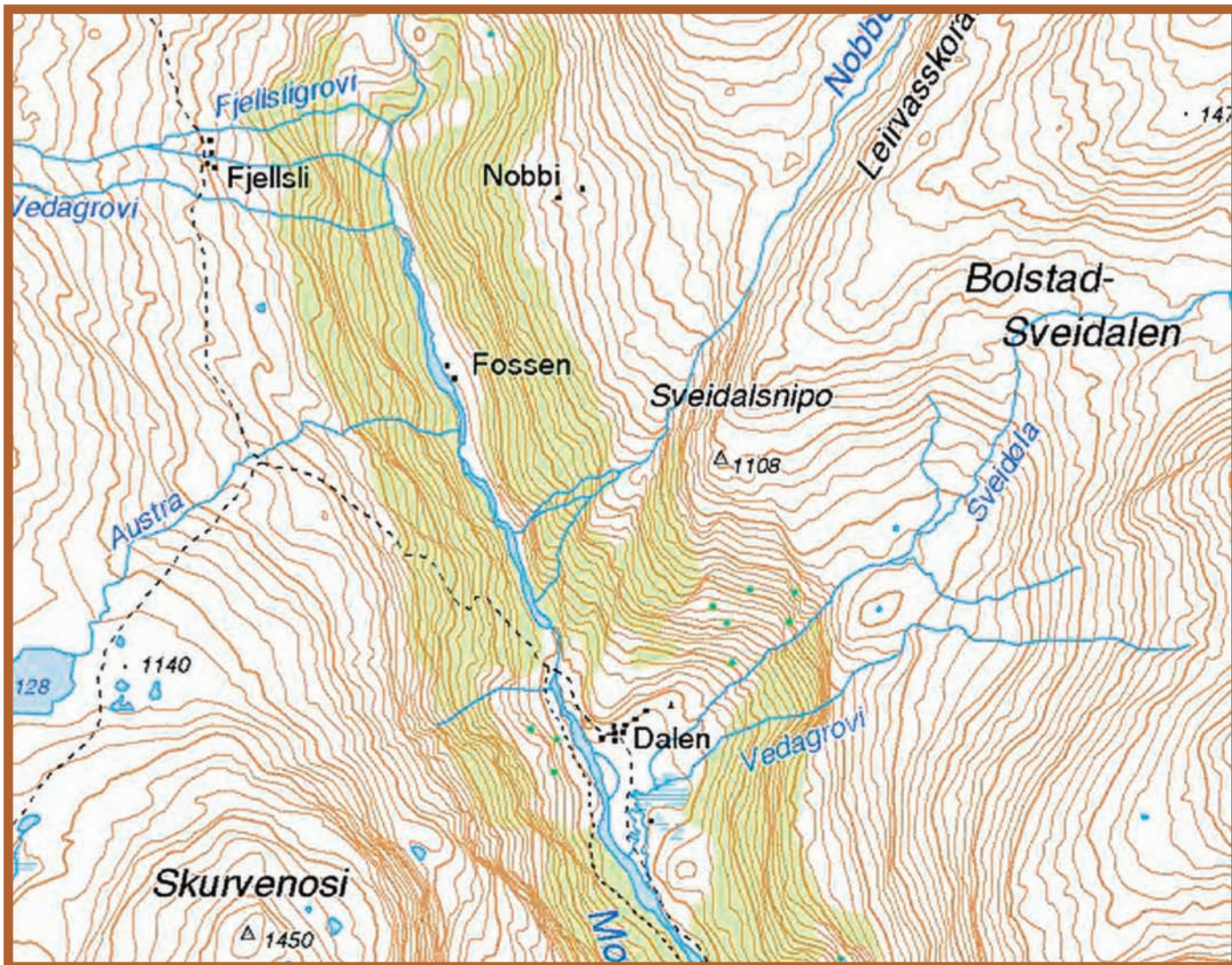
Til venstre: Selet til Elias Bolstad.

Under: Stølsvollen med elvesletta under. Biletet er teke mot sør. I bakgrunnen stølshuset til Oddvar Johan Bolstad (20/8).

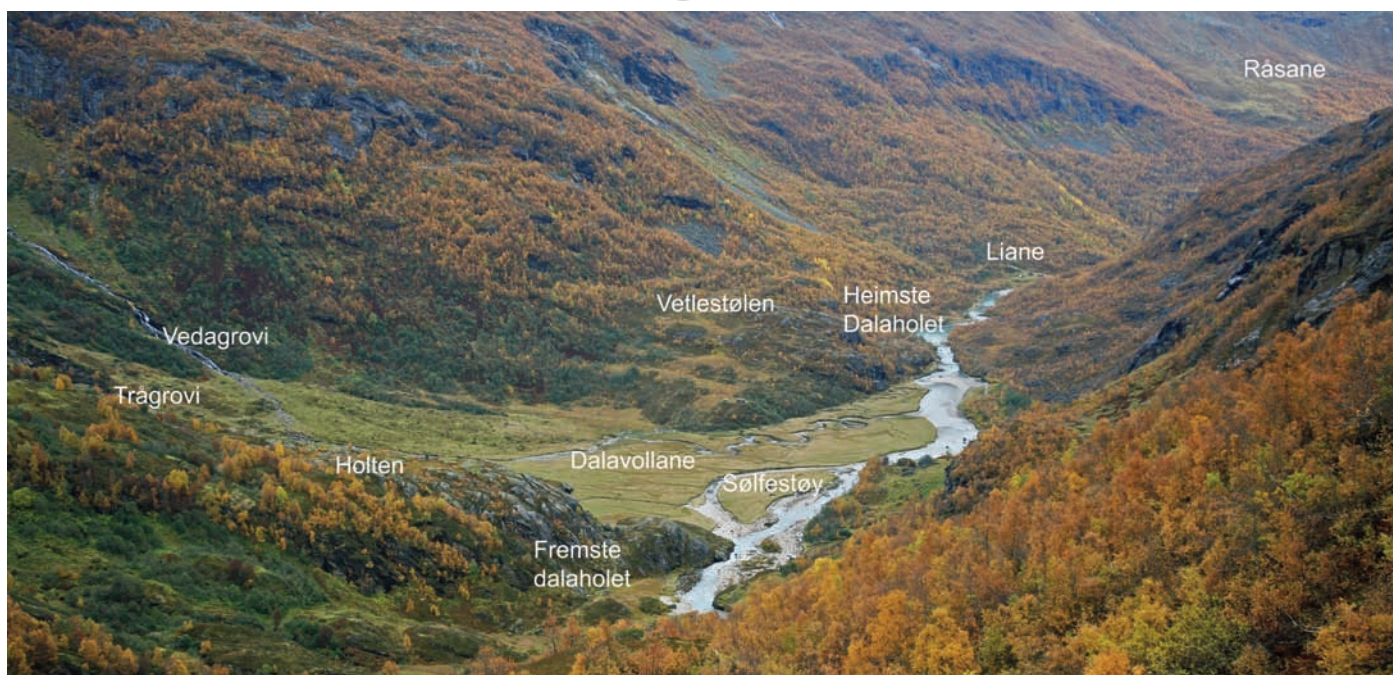

Frå Langdalen til Nobbi og Fjellsli

41

Langdalen

Over: Utsyn over Mørkridsdalen frå stien i Ådnaliane. I framgrunnen til venstre ser me Dalaholten og Dalavollane, i bakgrunnen stølen Liane og høgare oppe Råsane. **Under til venstre:** Tidleg morgon på Langdalen. I framgrunnen selet til

Halvard Johan Bolstad (20/35)

Under t.h.: Øverst: Selet til Elias Bolstad (20/15).

I Midten: Interiør frå selet til Hilde Skogstad Øvreås og Arne Rebni Øvreås, (20/3). **Nederst:** Same selet sett frå utsida.

Langdalen

43

Øverst: Selet til Hallvar Nedkvitne med stølsvollen i bakgrunnen. Biletet er teke mot aust. **Nest øverst:** Dette selet tilhøyrer Siv Merete Kvam og Knut Øyvind Marås (20/6). Detalj over t.h., og under t.v.

Over t.v.: Sankebu for Jan Oddvar Heltne (21/1).

Under t.h.: Selet tilhøyrer Bakkagarden (20/1). Eigar: Even Andre Bolstad.

Langdalen - ruinane i tråi

Øverst: Oversiktsbilette som viser den austlege delen av Dalavollane. Herifrå går terrenget bratt opp til Bolstad-Sveidalen. Her ligg det gamle stølsområdet på Langdalen. Staden heiter Tråi. Her er kort veg til vatn, og bra byggjegrunn. Me finn tufter og ruinar etter til saman seks sel her. Men området er utsett for snøskred og isvorer. Dette førde etter kvart til at sela vart flytta til tryggare område. På 1970- talet var det berre to gardar som hadde sel her. Det var Jensagarden og Åmundsgarden, og dei sela vart tekne av snøras i 1979. Som me ser av biletet, låg sela i ly av Tråhaugen. Likevel vart dei tekne av raset. Det kom av at eit tidlegare snøras den vinteren låg og

stengde, og dermed styrde det nye raset mot sela. Eigarane bygde nye stølshus på nye tufter. Åmundsgarden på nordsida, og Jensagarden på sørsida av elvesletta.

Over til venstre: Ruinar etter selet til Jensagarden (20/8). **I midten:** Ruinar etter selet til Åmundsgarden (20/3). **Til høgre:** Ruinane etter selet til Anna Teigane (Husmann).

Under til venstre Ruin etter selet til Anna Teigane. **T.h.:** Ruin etter selet til Åmundsgarden. Dette selet var bygd i 1908. Sjølve selet var eit trebygg, medan skot og mjølkebua var murte. På biletet ser me tydeleg at mjølkebua er eit tilbygg til skotet.

Langdalen

45

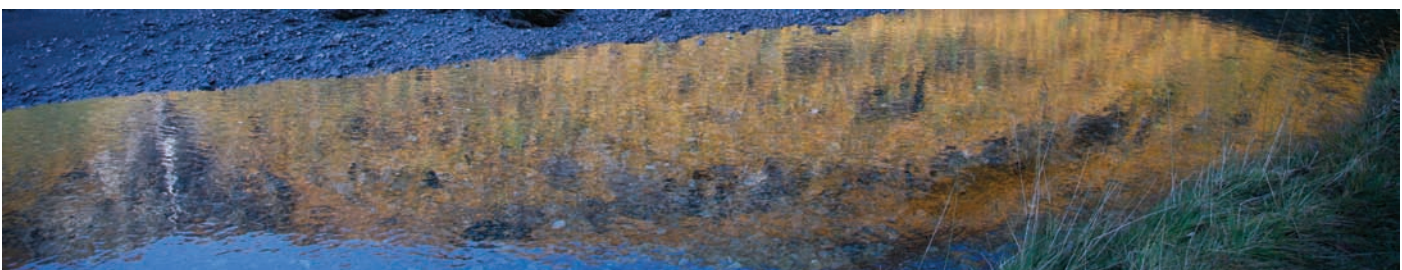

Snøen kryp nedover fjellsidene, og isnande vindkast feiar over toppane. Husdyra må heim.

Over: På Langdalen møttest stiane, og sankarane kan treffast, utveksla røynsler og ta ein pust i bakken. Herifrå finn sauene sjølve vegen heim. Dei er komne i farten. Dei kjenner vegen, og sankarane må snart hasta av garde om dei skal halda følgje med flokken.

På biletet ser me eit stølshus og eit uthus som tilhøyrrer Oddvar Johan Bolstad. Det gamle selet var eitt av dei som vart teke av snøskreda i 1979. Selet vart heilt øydelagd, men noko av materialane nytta bonden til uthuset. Området ovanfor husa heiter frå gammalt Vetlestølshaugane.

Under: Arne Øverås og Magnar Bolstad hjelpest med å få etternølarane i veg.

Bolstad-Sveidalen Stien og stølen

Over: Utsyn frå Langdalen mot fjellkammen under Bolstad-Sveidalen. Frå venstre: Nilsabakkane, Trågrovi (Sveidøla), Heltnabakkane og Vedagrovi. Det går stiar til Bolstad-Sveidalen opp frå Langdalen på begge sidene av trågrovi. Stigninga er 520m. I eldre tid gjekk kløvjevegen gjennom Fremste Dalaholet og opp forbi Holten. Vidare

følgde dei fjellryggen oppover til Bolstad-Sveidalen. Dessutan var det og kløvjeveg frå Liane.

Under: Bolstad-Sveidalen sett frå stien mellom Langdalen og Åsete. Me skimtar gjetarhytta på ein voll nederst og midt på biletet.

Bolstad-Sveidalen 1000 moh.

47

Bolstad-Sveidalen er ein av dei høgast-liggjande stølane i Mørkridsdalen. Det var bruk 1, 3 og 9 i Bolstad som hadde støl her. Dei flytta seinare til Fast og Fjellsli. Øystein Bolstad vart fødd her den 31. juli 1837. Han kom først heim til bygda med bufera om hausten. I nyare tid har området vore nytta som sauebeite, og i 1990 sette sankelaget opp ei gjetarhytte i dalen.

Øverst: Sankebuva. Til høgre bruk nr 3. Sjå og biletet over, og til venstre. **Under til venstre:** Detalj av muren.

Under til høgre: Seltuft.

Alle bileta på denne sida er tekne av Arne Øvreås.

Fossen: Stien og stølen

Stien mellom Langdalen og Fossen går langs hovudelva. Stien er skral, men naturopplevingane står i kø langs denne ruta. Elva fossar kvit gjennom tronge gjel, og fossen kastar kaskadar av vatn nedover fjellsidene.

Stien går først gjennom eit trangt pass. (Fremste Dalaholet) Deretter passerer me restane av gamlebrua, og litt lenger framme ligg nyebrua med stien som fører vestover til Åsete, Fjellsli og Rausdalen.

“Vann i Norge, vann av renhet,-
hvor en legger seg og drikker,
det er det jeg tenker på.”

Nordahl Grieg

“Brune røtter, nakne gråstein sender med sin smak i farten,
kræklinglyng og tyttebær.”

Nordahl Grieg

Fossen 530 moh.

Øverst: Fossen sett frå stien sør for stølen. Nord for stølen tek stien bratt oppover til Nobbi. Det er og mogeleg å gå langs elva heilt fram til Rausdalen, om ein er lokalkjend. Fossen er vårstøl for bruk nr. 12 (Larsagarden) og 13 (Einargarden) i Bolstad. **Over t.v.:** Stølshuset til Jostein Bolstad ligg heilt nede ved elva og godt i ly for snørskred bak store

steinar. Desse steinane var kaffiplassen til budeiene. **Over t.h.:** Jostein Bolstad (t.v.) og Agnar Bolstad held kaffipause før dei skal vidare til Nobbi. **Under t.v.:** Det er lenge sidan songen frå separatoren fyllte selet. **Under t.h.:** Snøras har gjort ende på fleire sel her. Her er tufta etter selet til husmannen "Vossen" under bruk 12. Stølsdrifta tok slutt i 1951.

Fossen

51

Over: Det har vore bygd to bruer over elva ved Fossen, ei nord for stølen(t.v.), og ei sønnafør (t.h.). Borghild Mørkrid hugsar at dei nytta brua sør for stølen då ho var budeie her i mellomkrigstida. Brua var berre to plankar tvers over gjelet.

Til venstre: Sankebu og uthus som tilhøyrrer Hallvar Nedkvitne (20/5). Sankebua står på tufta etter selet til Einargarden (20/13).

Det spøkjer på Fossen.

I 1826 drukna ein ung mann i Mørkridselva sør for Fossen. Det skjedde i eit forferdeleg uver med striregn og flaum. Alle på stølen rådde han frå å fara, men han tok den store, svarte hesten og la i veg mot bygda. Han var nygift, og ville heim til familien. "Drukna eg i kveld, skal eg ri som draug gjennom dalen", var avskjedsorda hans til budeiene.

Det gjekk ikkje betre enn at hesten miste fotfeste, og for i elva. Knute-guten, som bygdefolket kalla han, drukna, men hesten berga seg i land.

Då elva minka ned om hausten, fann dei liket under ein stor stein i elva ved Grasøy. Liket vart då frakta først til Langdalen, og deretter heim til bygda.

Etter den tid har fleire høyrte rytteren i uverskveldar både på Fossen og på Langdalen, og somme har sett han og.

Nobbi: Stien og stølen

Øverst: Stien frå Fossen til Nobbi svingar seg oppover gjennom bratte jordbakkar.

Over: Sola bryt gjennom, og lyser opp stølsvollen i Nobbi. Me ser dei to sela som framleis står. Biletet er teke frå Fjellsli. **Under:** Det er flott utsyn frå

Nobbi både dag og natt. **Til venstre:** Utsyn framover mot Rausdalen. Til høgre ligg fjellknausen Oksli der stien til Nøstedalen går. **Til høgre:** Den kvitmåla hytta i Fjellsli lyser svakt i skinet frå fullmånen som er på veg ned bak Spørteggreen.

Nobbi 920 moh.

53

Tidleg haustmorgon i Nobbi

Det er tidleg haustmorgon langt inne i Mørkridsdalen. Natta kom med frost og fullmåne i går, og no står lyngen med kvit rimkappe i solrenninga. Eg går ein morgontur sørover til utsiktsplassen ved Britasva. Her ved den gamle kløvjevegen frå Langdalen, sat ho Brita budeie og speida sørover gjennom dalen og venta på mannen som kom med hest og kløv på helgebesøk i Nobbi.

Himmelen er høg og blå, liene flammar gule, og Skurvenosi lyser snøkvit i sørvest.

Nobbi

Over: Selet til Jostein Bolstad (20/12). Selet vart bygd i 1887. Trematerialane vart henta i Dulsethaugen og skorne med håndsag. Skotet vart påbygd ein gong i mellomkrigstida, og tekt med bølgeblekk. **Til høgre:** Ruinane etter selet til Einargarden (20/13). Selet vart bygd i 1926.

Under: Dette er er selet til Hallvar Nedkvitne (20/5) Det er svært gammalt. Både sel og skot er murt, men selet er i nyare tid kledd med treverk innvendig. Frå gammalt av var det torvtak på selet og tak av naturheller på skotet. Nedanfor selet ligg samlingsstaden for budeiene: Søndagsaugen. Her er ein tørr og fin haug med godt utsyn. Nærare selet er det groper i berget. Dette kan vera offergroper.

Fjellsli: Stien og stølen

55

Over: Rett nord for Langdalen tek stien til Fjellsli, Rausdalen og Åsete av på ei “luftig” bru over Mørkridselva. Stien går i bratte slyng opp Ådnalane. **Under:** Etter kvart som me stig opp over skogavakset, får me eit godt utsyn over fjellområda på austsida av Mørkridsdalen. Nærarst til venstre er Nobbelvi. Vidare sørover ser me

Bolstad-Sveidalen og Vedagrovi som renn ned på Langdalen. I høgre biletkanten finn me Vetlefossa som kjem frå Haugs-Sveidalen.

Underst: Stien kryssar Austrå på 940 moh. og går flatt vidare nordover til Fjellsli og Rausdalen. Om hausten blir farveden fjerna for å hidra skader på brua i vinterhalvåret.

Fjellsli: Stien og stølen Tuftadalen

Stien mellom Austrakloppi og Fjellsli passerer ovanfor den gamle stølen som i dag blir kalla Tuftadalen. Tuftene ligg om lag 700 meter før Fjellsli. Flyttinga av stølen herifrå til Fjellsli må ha gått føre seg på 1800-talet eller eventuelt enno tidlegare. **Over:** T-en viser kvar tuftene ligg. Biletet er teke frå stien mot nord-aust. **Under:** Tuftene ligg bak haugen der T-en er plassert. Biletet er teke frå stien mot aust.

Fjellsli 890 moh.

57

Over: Fjellsli var fjellstøl for fleire av Bolstadgardane. Det gjeld bruk nr. 1, 7, 9, 15 og 33. Biletet viser stølen sett frå Nobbi på andre sida av dalen. Stølen har rikeleg tilførsle av friskt vatn frå Spørteggbeen. Til venstre renn Vedagrovi, og til høgre Fjellsligrovi. Ein utløpar frå Fjellsligrovi renn gjennom sjølve stølen.

Under: I Fjellsli finn me i dag tre sel, ei hytte og nokre ruinar. Dette er stølen sett frå stien like før han svingar ned på stølsvollen. I bakgrunnen ser me hytta til Marta Marie og Sverre Johan Bukve. Litt nærare ligg selet til Monica og Simon James Page (20/9). Det øverste selet tilhøyrer Even Andre Bolstad (20/1), og nærast på biletet finn me selet til Elias Bolstad (20/15).

Fjellslø 890 moh.

Øverst t.v.: Ole Gulbrandson Bolstad bygde denne turisthytta i 1892. Han fekk 600 kroner i tilskot av DNT. DNT nytta hytta heilt fram til 1956. Då bygde dei ny hytte i Rausdalen (Arentzbu). Hytta blir no nytta til privat bruk. Eigara er Marta Marie og Sverre Johan Bukve. **Øverst t.h.:** Dette er selet som tilhøyrer Gulbrandsgarden (20/9). Eigara er

Monica og Simon James Page. Her var det stølsdrift til og med 1958. **Over:** To bilete av selet til Even Andre Bolstad (20/1). Ruinane til høgare tilhøyrer og bruk nr. 1.

Under t.v.: Restar etter husmanns-sel (Anna Teigane?). **T.h.** Detalj av ruinan ovanfor. Olga i dørøpninga. **Underst:** Naturen tek det att.

Fjellslí

59

Over t.v.: Ved sida av selet til Elias Bolstad (20/15) ligg restane etter steinselet til Maria G. Bolstad. Ho var husmann under bruk 5 (Flohaug).

Andre bilete: Interiør frå selet til Elias Bolstad. Dette selet er bygd i 1850-åra av Elias Bolstad (Hauge) f.1820. Eliasgarden støla her fram til 1950. Selet vart restaurert i 1983 og vidare i 1994.

Rausdalen: Stien og stølen

Frå Fjellsli er det under to timar å gå til Rausdalen (880 mo.h.). Det går og sti hit frå Nøstedalen, frå Mysubyttseter i Gudbrandsdalen og frå Fåberg i Jostedal. Lokalkjende går av og til fram langs elva frå Fossen, men der er ingen merka sti. I ein kort periode på 1800-talet leigde Anders Fjøsne stølsrett her. Han sette opp eit murasel som DNT har restaurert, og no nyttar til vedlager, (bilete t.v.). DNT bygde overnattingshytte her i 1956 for midlar frå Fredrik Christian Arentz sitt legat.

Bileta:

Øverst: Rausdalen. Biletet er teke mot nord. Hyttene til DNT ligg i mellomgrunnen på venstre sida der elva blir borte i terrenget.

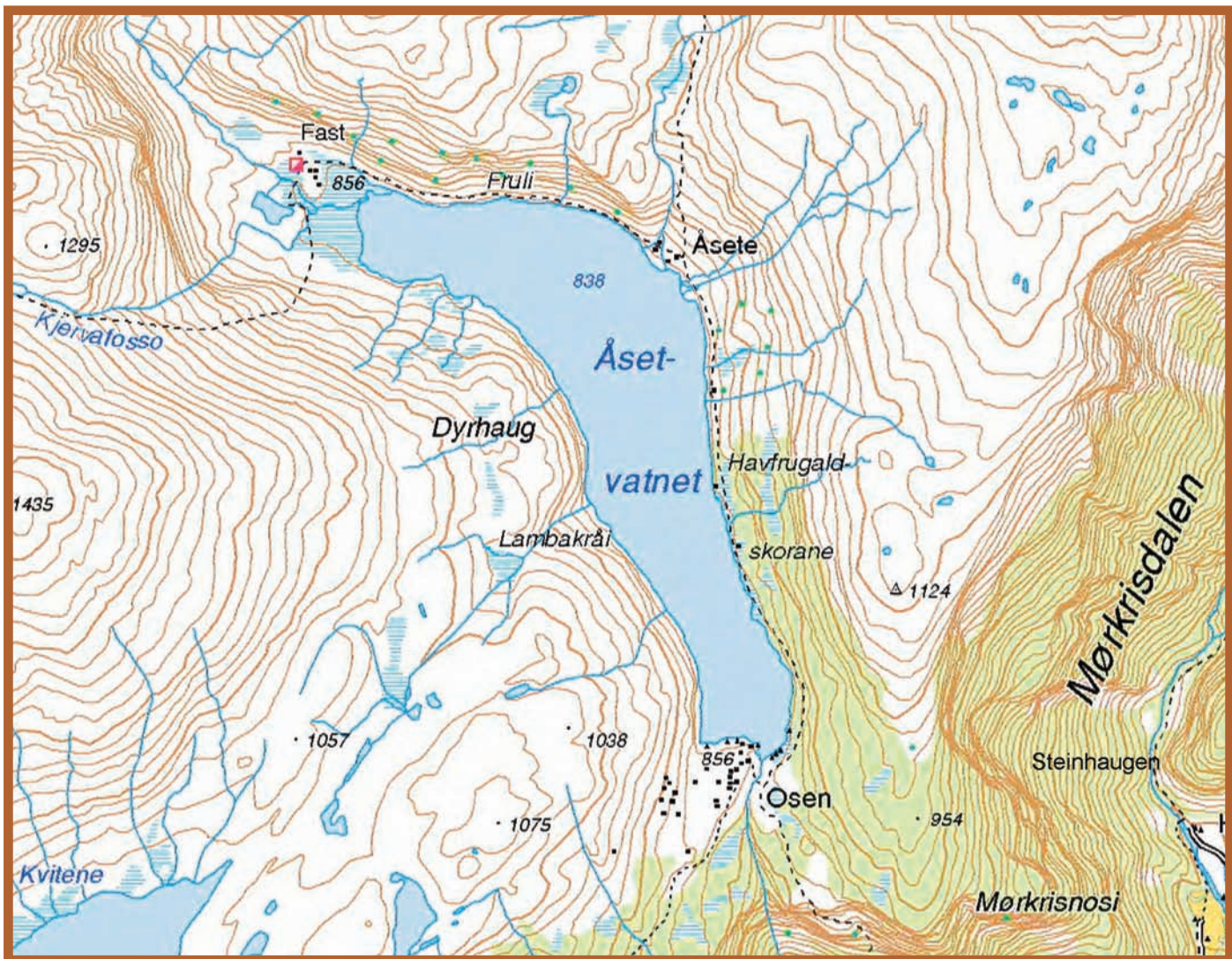
Over: Arentzbu med anneks. Steinslet ligg bakanfor hyttene.

Underst: Kjell Einar Ormberg og Klaus Heltberg gjer seg klare til tur med NRK sommaren 1999.

Alle bileta på denne sida er tekne av Elias Bolstad.

Stølane ved Åsetvatnet

61

Det ligg tre fjellstølar ved Åsetvatnet: Osen, Åsete og Fast. **Fast** vart rekna som den beste stølen. Her var det gode beiteområde med frodig gras og rikeleg tilgang på vatn. Dessutan låg stølsvollane i ly for vind og ver. Ved var derimot eit problem å få tak i på Fast. Til dels måtte dei henta veden heilt frå Kvita fjellet. Dei kløvja til Osen, og førde veden på båt derifrå. Elles brukte dei torv som dei tok i myrane i nærleiken. Det var bøndene i Bolstad og på Heltne som heldt til her. Mørkridsdølene heldt til på **Åsete**. Det var og ein bra støl, med lettvinnt og rikeleg tilgang på vatn. I 1930-åra var det om lag 230 geiter og 17-18 kyr på stølen. Dei mange skålgropene på stølen vitnar om at han har vore i bruk heilt attende til bronsealderen. Også på Åsete var det vanskeleg å skaffa nok ved. Dei måtte dra over Mørkrisnosi, og henta veden i sine eigne utmarker der. Så kløvja dei veden til Osen, og frakta med båt derifrå.

Dei nytta også torv som det var ein god del av i området. **Osen** var rekna som den dårlegaste av stølane. Stølen låg open for vind og ver, og her mangla hellerar som dyra kunne gå i ly under. Vatn måtte berast frå elva og opp. Derimot var her lettare tilgang til ved og torv. Det var husmennene under Bolstad og nokre bønder som støla her. Etter andre verdskrigen tok stølsdrifta litt etter litt slutt ved Åsetvatnet. På Osen slutta dei alt i 1945. I 1955 var det slutt på Åsete, og tre år seinare var det slutt på Fast også.

I motsetnad til mange andre stølsområde i Mørkridsdalen, har Osen fått eit nytt liv som hyttegrennd for dei fastbuande i Skjolden-området og etterkommarane deira. Det gode fiskevatnet med fin fjellaure, og det fantastiske utsynet mot Hurrungamassivet i Jotunheimen, er viktige føresetnader for at så mange legg ferien til nett dette fjellområdet.

Åsete: Stien og stølen

Over: Bufarvegen frå Langdalen til Åsete skil lag med vegen til Fjellsli ved Austrekloppi. Han følgjer Austra oppover, og går heilt til 1200 mo.h. før nedstigninga mot Åsetvatnet tek til.

Under: Åsetvatnet dukkar opp, med stølen Osen ved sørenden av vatnet. Så kjem også Åsete til syne. Stølen ligg ved vasskanten, og som namnet seier, er han gjennomskoren av fleire små grøver. Her er i alle fall kort veg til vatn. Åsete er fjellstøl

for gardane i Mørkridsdalen. **Underst:** Nokre av sela på Åsete. Biletet er teke mot vest. Stølen Fast i bakgrunnen. **Eigarar og bruk frå venstre: 1:** Jenny Mørkrid Bakken (25/3). 2: Kjell Einar Ormberg (25/2). 3: Lars Mørkrid (25/4). 4: Turid Bolstad Gudmundson (25/11). Ruinen mellom sel 2 og 3 tilhøyrer Siv Merete Kvam Marås og Knut Øyvind Marås (20/6). Det finst i alt 14 tufter og sel på Åsete, og ei hytte.

Åsete: 850 moh.

63

Eigarar:

Øverst: Johan Mørkrid (25/6). **Nest øverst:** Johan Mørkrid (25/6) og Øyvind Listou (25/10).

Over: Øyvind Listou (25/10).

Under til venstre: Dette selet stod på leigd grunn, og Otto Fjøsne flytte det til hyttefeltet på Osen (27/2).

Under til høgre: Johan Fjøsne leigde grunn og sette opp denne hytta som overnattingsstad omkring 1910. Hytta var mest nytta av engelske turistar. Eigar no er Borgny Hatlevoll.

Eigarar:

Øverst t.v.: Jenny Mørkrid Bakken (25/3).

Øverst t.h.: Kjell Einar Ormberg (25/2).

Over t.v.: Lars Mørkrid (25/4). Nybygg på tidlegare seltuft. **Over:** Siv Merete Kvam Marås og Knut Øyvind Marås

(20/6). **Under t.v. og under:** Turid Bolstad Gudmundson (25/11).

Underst t.v.: Åsete med utsyn søraustover Åsetvatnet mot Osen.

Fast: Stien og stølen

65

Øverst: Det går T-merka sti mellom Åsete og Fast på nordsida av vatnet gjennom Fruli.

Over: Oversiktsbilete av Fast og omgjevnader.

Området inne i dalen heiter Langrø. Biletet er teke mot nord-vest. **Under:** Utsyn frå stranda på Fast mot Åsete.

Fast 850 moh.

Over og under: I fremste enden av Åsetvatnet ligg Fast som var fjellstøl for Bolstad og Heltne. Mellom stølane ved Åsetvatnet er nok robåten det beste framkomstmidlet. I båten: Elias Bolstad og Aud Sviggum. På bileta ser me tre sel og ei tuft. Frå venstre tilhøyrrer dei følgjande eigarar: **1:** Håvard Moen (kjøpt frå 20/52). **2:** Jan Oddvar Heltne

(21/1). **3:** Arne J. Heltne (dødsbu) (21/4,) (Tuft). **4:** Oddvar Johan Bolstad (20/8). DNT leiger dette selet til overnatting. Dei leiger og eit steinsel her som tilhøyrrer Arne Rebni Øvreås. Haugen bak sela heiter Fagerhaug. Dette var samlingsstaden for budeiene når dei heldt kaffipause eller hadde anna samvær. Stølsdrifta her vart avslutta i 1958.

Fast

67

Over t.v.: Selet til Håvard Moen (kjøpt frå 20/52). **Over t.h.:** Selet til Jan Oddvar Heltne (21/1). **Under:** Oversiktsbilete. Eigarar og gardsnr. frå venstre mot høgre: 1: (Sel og torvhus i mur) Hilde Skogstad Øvreås og Arne Rebni Øvreås (20/3), 2: Oddvar Johan Bolstad (20/8), 3: Håvard Moen (24/2), 4: Martin H. Bolstad (20/10) Ruin, 5: Halvard Johan Bolstad (20/35), 6: Erik Flaten (21/5). **Underst t.h.:** Dette steinselet som tilhøyrrer Arne Rebni Øvreås og Hilde Skogstad Øvreås, blei restaurert av DNT, og er no nytta som overnattingsstad saman med selet til Oddvar Johan Bolstad. Ruinen til høgre i biletet tilhøyrrer også Oddvar Johan Bolstad.

Over og under: Utsyn frå Fagerhaug.

Over: Eigarar frå venstre: 1: Erik Flaten, 2: Halvard Johan Bolstad, 3 (Ruin): Martin H. Bolstad, 4 og 5: Hilde Skogstad Øvreås og Arne Rebni Øvreås, 6 (Ruin): Oddvar Johan Bolstad, 7: Håvard Moen.

Under: Utsyn sørvestover frå Fagerhaug. Elva heiter Kjervafossa. Budeiene kunne finna ut korleis veret vart etter lyden frå fossen. Stien til Vigdalen går opp gjennom bakkane til venstre for Kjervafossa (utanfor biletet), og fortset inn dalen ovanfor fossen.

Osen: Stien og stølen

69

Du kan ta stien langs vatnet frå Åsete, eller gjera som fotografen: Ta årane fatt, og nyta fjellstilla medan konturane av Osen og tindane i Hurrungamassivet veks i synsrande. Mellom Åsete og Osen ligg tre av dei eldste hyttene ved Åsetvatnet. To av dei var bygde etter same plan som sela, med inngang på gavlveggen, medan det tredje hadde døra midt på langveggen. Eigarar er Oddvar Fjøsne, Alf Vatne og Lars Gunnar Ytre-Arne. Biletet til venstre: Foto: Olga Vatne.

Osen: Stien og stølen

Kløvjevegen frå Mørkrid

Turvegen frå Mørkrid til Osen følgjer stort sett den gamle kløvjevegen, men nokre plassar har folk laga snøggveggar gjennom terrenget. Drivandefossen kjøler godt på varme sommardagar, og oppkomma halvveges oppe i fjellet slökkjer tørsten for ein

sveitt og sliten fjellvandrar. Men vandraren får løn for strevet. Snart stig Hurrungamassivet opp over horisonten. Tindane flammar raude i solnedgangen. Fosseduren stilnar, og blir ein fjern sus i kvelden. Han er oppe.

Osen 860 moh.

71

Eg er ute og fotograferer ein tidleg julimorgon ved Osen. Sollyset spelar i vassperlene i Bjødna fossen, og breier seg sakte innover Åsetvatnet. Heile stølsgrenda og hyttefeltet ligg bada i sol. Sela ligg med andleta mot soloppgangen og syg til seg varmen. Kulinosi lyser enno snøkvit høgt over Fast. Det er framleis forsommar her oppe. Bjørkelia på austsida av vatnet ligg enno i skugge. Det har vakse opp stor skog her no 50 år etter at ostekokinga tok slutt. Men hogsten er i gang att. Hyttene treng varme. Alt i påska startar hyttelivet på Osen.

Ei tynn røykstrimle kvervlar seg opp over hyttetaket på den gamle stølsvollen, og sender ein beskjed ut i den skarpe morgonlufta: “Om litt så er kaffien klar”.

Øverst: Nokre av dei hyttene og sela som ligg nærast vatnet. Eigargar frå venstre: 1: Kristen Sverre Flohaug. 2: Hjørdis Uglum og Ingar Bolstad (taket

viser) 3: Nils Bolstad og 4: Even Andre Bolstad. **Nederst:** Detalj frå Bjødna fossen og dyregrava ved brua.

Osen

Osen var til liks med Fast, fjellstøl for Bolstad og Heltne. Her støla husmennene og nokre av bøndene i grenda. Dei som støla her, trong ikkje båt for å frakta ved, torv og avdrått til og frå stølen. Ved og torv var bra lett tilgjengeleg, men vatnet måtte berast opp frå elva.

Over: Utsyn frå hyttefeltet mot aust over den gamle stølsvollen (Sel 5-10) og området ikring. Eigarar er følgjande: 1: Nils Bolstad, 2: Even Andre Bolstad (20/1), 3: Hjørdis Uglum og Ingar Bolstad, 4: Mona

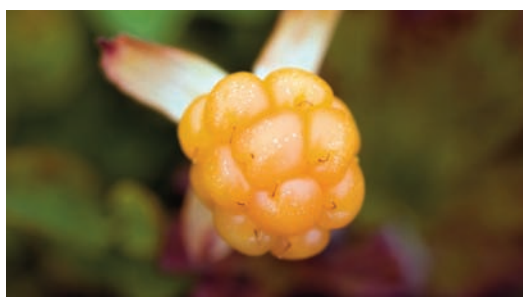
Bolstad, 5: Harald Vatne (20/95), 6: Jarle Bolstad (20/2), 7: Jarle Havreberg (20/16), 8: Liv Judith Bolstad (20/13), 9: Agnar Bolstad (20/17), 10: Hallvar Nedkvitne (20/5), 11: Arne J. Heltne 21/4 (dødsbu), 12: Jan Erik Bolstad (20/23), 13: Elias Bolstad (20/15). Nærast: Jan Oddvar Heltne. Nedanfor nummer 7 finn me tuftene etter eit sel som tilhørde Heltne, Gnr. 21 Bnr. 4. **Under:** Den gamle stølsvollen på Osen sett frå austsida av elva. Frå venstre med same nummerering som ovanfor: 10, 9, 8, 6, 5 og 4.

Under t.v.:

Nokre av dei same stølshusa som ovanfor. Eigarar frå venstre: 1: Even Andre Bolstad, 2: Kristen

Sverre Flohaug (Stølshus og uthus), 3: Nils Bolstad, 4: Mona Bolstad (øverst).

Osen

73

Sel og hytter på stølsvollen

Oversiktsbilette: Stølsvollen på Osen sett frå stien til Gurosete. Bakanfor ser me litt av vatnet, og nedanfor noko av Bjødna fossen ved brua.

frå venstre: 1: Agnar Bolstad (20/17), 2: Liv Judith Bolstad (20/13). Nybygd i 2003 på gamal seltuft. 3: Jarle Havreberg (20/16). Restaurert i 2007.

Småbilette øverst frå venstre: 1: Jan Erik Bolstad (20/23), 2: Arne J. Heltne (21,4 dødsbu). Dette selet er flytta frå Fast, 3: Hallvar Nedkvitne (20/5). **Over**

Under frå venstre: 1: Jan Oddvar Heltne (21/1), 2: Elias Bolstad (20/15,18) 3: Jarle Bolstad (20/2) Sel som er ombygd.

Under frå venstre: 1: Harald Vatne (20/95), 2: Mona Bolstad, 3: Hjørdis Uglum og Ingar Bolstad. Selet til H. Vatne er det minste på Osen, og truleg eitt av dei eldste. Det blei restaurert på 1970-talet, og tilbygd i 2007.

Underst frå venstre: Nils Bolstad (Bygd som hytte), Even Andre Bolstad (20/1), og Kristen Sverre Flohaug (20/94). Dei to siste blei bygde i tilknytning til gardsdrifta.

Over: Hyttefeltet i bakkane over stølsvollen.

20/34), Arne Hauge og Anders Johnsen.

Eigarar frå venstre: Toralf Midtun, Hugo Mossestad, Olav Fjøsne (raud), Kåre Bolstad, Svanhild Skjærbekk, Birger Fuglesteg (øverst), Kjell Havreberg, Jan Oddvar Heltne (nederst) (21/1,

Under frå venstre: Kåre Bolstad (hytte og uthus), Birger Fuglesteg (to bygg), Arne Hauge, Svanhild Skjærbekk, Olav Fjøsne (dødsbu).

Over frå venstre: 1: Birger Fuglesteg. Hytta var bygd i 1978, og var den første i hyttefeltet. 2: Arne Hauge, 3: Anders Johnsen. **Under frå v.:**

1: Kåre Bolstad, 2: Svanhild Skjærbekk, 3: Kjell Havreberg. **Underst frå v.:** 1: Asbjørg og Lars A. Rebni, 2: Toralf Midtun, 3: Hugo Mossestad.

Osen

75

Naust og båtliv

Nils Bolstad er fiskarveteran ved Åsetvatnet. Han har følgt utviklinga av fisket i “gode og vonde” dagar, og har vore med å setja ut fisk i fleire fjellvatn. Nils til venstre på biletet.

I eldre tider bar dei båtane opp Fastberget frå Mørkrid. Dei var to lag med fire mann i kvart lag, og dei skiftet om å bera.

Alle nausta ved Åsetvatnet ligg ved Osen. Det er mest praktisk slik. Siste naustet blir ofte helleren under den vesle fossen med det målande namnet: Migande.

Eigarar:

Over t.v.: Oddvar Fjøsne. **Over t.h.:** Jenny Mørkrid Bakken. **Under frå venstre:** Håvard Moen, Johan Mørkrid, Turid Bolstad Gudmundsson, Olav

Fjøsne (så vidt synleg), Øyvind Listou og Jan Oddvar Heltne (Brune dører), Kjell Einar Ormberg, Borgny Hatlevoll, Lars Mørkrid og Lars G. Ytre-Arne, Arne Øvreås og Oddvar Johan Bolstad og Erik Flaten.

Øverst: Anders Johnsen tok den største fisken som nokon gong har vore teken i Åsetvatnet. Han vog 6,5 kg. Dei to øverste nausta tilhøyrrer Jostein Bolstad og Magne Hålien. **Over:** Eigargar frå venstre: Harald Vatne, Kristen Sverre Flohaug og Toralf Midtun, Liv Judith Bolstad og Jarle Bolstad, Kjell Havreberg.

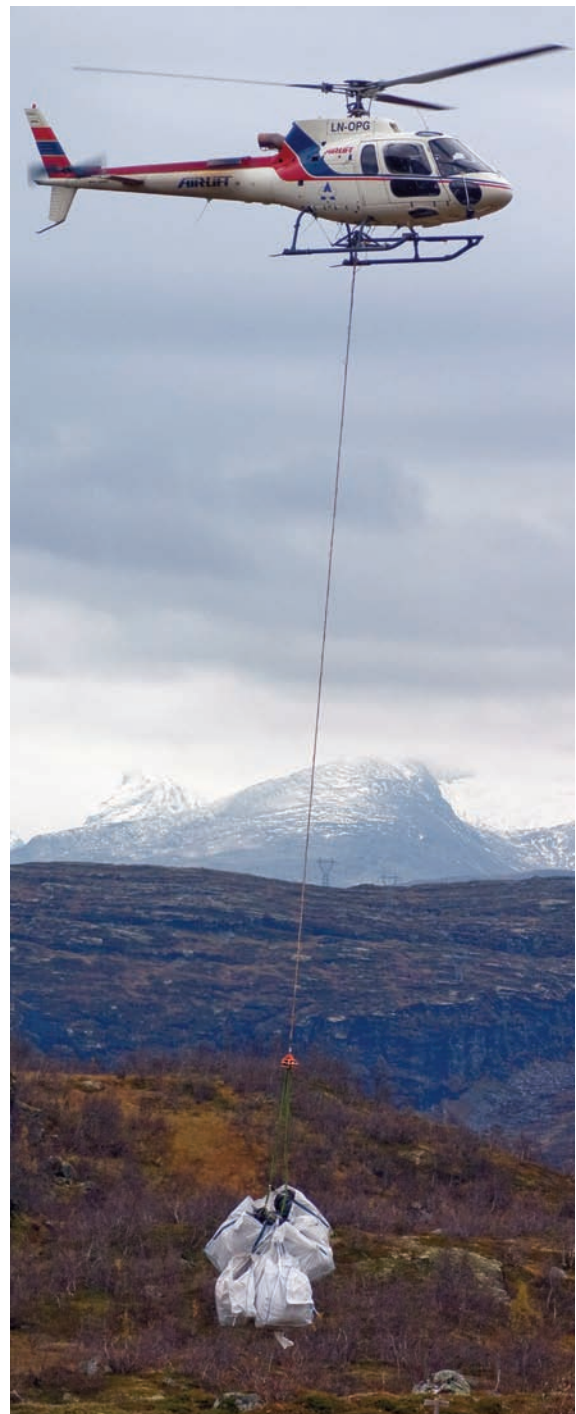
Under: Eigargar frå venstre: Kåre Bolstad og Nils Bolstad, Liv Judith Bolstad og Jan Erik Bolstad, Elias Bolstad og Birger Fuglesteg, Arne Hauge og Agnar Bolstad og Anders Johnsen.

Nederst: Båthelleren ved Migande.

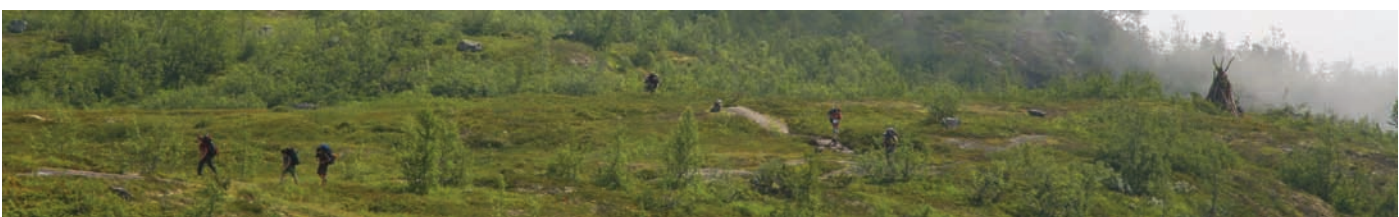

Osen aktiv

77

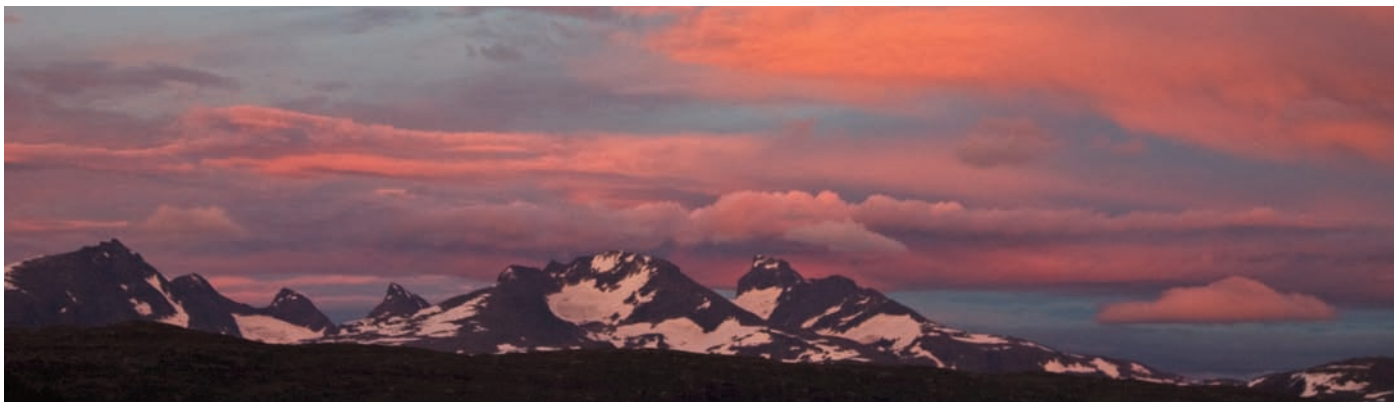

Om sommaren er det stor aktivitet på Osen. Lokale feriefolk, tilreisande turistar, sauebønder, jegrar og fiskarar møtest her. Den bratte, tunge stien, lærer deg eitt og anna om tilstanden i kroppen, og set ein spiss på opplevinga når du endeleg er oppe. Men dei verkeleg tunge taka er det berre helikopteret som kan ta. **Personar:** Sander Stokkenes matar sauene, og Live Fuglesteg og Svein E. Solstad er klare for småviltjakta.

Ein båt ror på det kveldsstille vatnet. Skuggane fell lange over stølsvollen. Det er tid å setja garna. Det er eit haustleg drag i lufta, og dagane blir kortare. Himmelen flammar i orange og fiolett, men fjellet tonar ned i brunt. Nattefrosten bit i kjakane. Det er godt å vera inne, og sjå månen stiga opp frå den mørke fjellranda i aust.

Gurosete: Stien og stølen

79

Dette er det som jeg drømmer:
at jeg ligger der og slubrer.
Over begge håndledd strømmer
vandet fossende og kallt.
Nævene har tak mot bunden,
steinen gnures inn i kjøttet,
dette harde, svale presset.-
Jeg kan se og føle alt.

Nordahl Grieg

Gurosete 860 moh.

Gurosete er fjellstøl for Fjøsne. Stølen ligg i ein austvend bakke. Det er gode beiteområde kring Gurosete, og det er rikeleg med ved. I dag står det to sel på stølen, men det er ruinar og tufter etter fleire. Det er fleire stiar til Gurosete. Bileta her er frå stien frå Osen. Men frå bygda er det sti frå Hauge om Persli, og frå Fjøsneane.

Øverst: Stien frå Osen til Gurosete kryssar elva frå Ofsarvatnet ved Spranget. Her er no bygd bru over

elva. **Over:** Dei bratte vollane på Gurosete. Her er godt utsyn over fjell og dal.

Under t.v.: Selet til Olav Handeland (27/1). Dette selet vart teke av snøskred i 1979, og sett opp att året etter. **T.h.:** Selet til Familien Handegård. Dette er eit nokså gammalt sel som Eileve Hatlevik sette i stand på 1960 talet. Eileve hadde vore husmann på Fjøsneane.

Gurosete

81

Utsynet frå Gurosete er eineståande. Frå stølen ser ein rett over på Rebnø og Rebnisli, (øverst t.v.). Elles er det godt utsyn mot tindane i Jotunheimen, og også framover Mørkridsdalen, (under t.h.).

Over: Me finn restar etter sel ovanfor dei noverande sela, og me skjønner at stølshusa har vorte

flytta nedover. Segna seier at dei gamle sela låg altfor nær bustaden til huldrefolket slik at det vart konflikter. Huldrene lova at om bøndene flytte sela nedover, skulle dei få fred både i sela og ute på beitemarkene, og slik vart det. Det kan vel og tenkjast at meir konkrete årsaker som snøskred eller steinras kan ha gjeve grunn til flyttinga.

Berget 390 moh.

Ved ein sideveg til kløvjevegen mellom Mørkrid og Osen ligg Berget. Vårstølen her tilhøyrrer Johan Mørkrid (25/6).

Over: Selet med elva frå Ofsarvatnet i bakgrunnen.

Stølen er ein del av norsk krigshistorie. Her budde ein ung mann frå Ukraina sommaren 1944. Han hadde rømt frå tysk fangenskap i Årdal. Nokre av bygdefolket hjalp han til å gøyma seg her på fjellhylla. Her hadde han full kontroll med alle som ferdast i dalen, og kunne stikka til skogs om nokon kom og leita etter han. Bygdefolket bar mat til han. Seinhaustes flytte han ned i bygda, og var der til krigen var slutt. Då han kom heim til Sovjet-Unionen, vart han som mange andre sett i fangeleir. Det gjekk 8 år før han blei fri att. Sommaren 1998 var nokre av etterkommarane hans på besøk i Mørkridsdalen.

Farvel til Mørkridsdalen

Me sender eit langt augnekast over skuldra i det me forlet Langdalen på veg mot bygda.
Rognebæra lyser raudt mot ein haustblå himmel på veg ned kleivane mot Dulsete.

Så sluttar turen gjennom Mørkridsdalen der han byrja: På stølsvollane på Dulsete. Her er saueflokken trygt på heimveg, og ein ung mann prøver fiskelukka saman med bestefar, slik bestefar og gjorde då han var liten.

Om femti eller hundre år sit kanskje ein annan bestefar her og gjev gode råd til ein håpefull ung fiskar, medan elva renn roleg forbi.

Det nappar i agnet. Kanskje blir det fisk til kvelde.

Vegen vidare

85

Far i fjellet

Mørkridsdalen er spennande og mangfaldig, og full av fotefar. Men dei gamle næringane er i ferd med å døy ut. Husdyra vert borte. Villdyra tek over. Naturen tek det att. Ein heil kultur forsvinn framfor augo våre. Kva skal bergast over til framtida?

Rekreasjon og fritidsaktivitetar kan bli viktig næringsveg i dalen. Kanskje kan ein framleis og produsera mat av super-kvalitet her om storsamfunnet ønskjer det.

Enno.....

...går det nokre sauedrifter gjennom dalen...

...speglar kalvane seg i Storetjørna på heimveg ein haustkveld...

...hugsar nokon dei gamle historiane...enno...

Etterord

Arbeidet med prosjektet om stølane i Mørkridsdalen har vore gjevande og lærerikt. Her er utruleg mykje interessant å syna fram. Rapporten er avgrensa til dei delane av dalen som tilhøyrrer utgreiingsområdet for vern av Breheimen - Mørkridsdalen. Alle stølane i dette området er med. Det finst likevel attgrodde og halvglyymde stølstufter som ikkje er med i denne rapporten. Det finst og ei mengd tema som kunne vore teke opp, men som ligg utanfor ramma av rapporten. Døme kan vera: Budeiene i Mørkridsdalen, transporten av ved og torv, osteprroduksjonen, og historiane og historia meir generelt. Eg har lagt vekt på at rapporten skal vera noko meir enn berre faktaopplysningar. Håpar det har lukkast.

Harald Vatne

Litteratur:

- 1 Lars E. Øyane: Gards- og ættesoge for Luster kommune Band 1 Fortun sokn, 1984, Luster kommune.
- 2 Anne-Berit Borchgrevink: Etnologisk feltarbeid i Mørkridsdalen sommaren 1971. (Rapport) 1971, Institutt for folkelivsgransking. Universitetet i Oslo
- 3 Kåre Øvregard: Stølar og støsliv i Luster kommune, 1999, Skald forlag.
- 4 Lisbeth Lervik, Torunn Riise, Anja Sægrov: Mørkridsdalen- Et verdifullt natur- og kulturlandskap. (Kandidatoppgave) 1999 Høgskulen i Sogn og Fjordane.

Takk

Takk til Fylkesmannen i Sogn og Fjordane og Skjolden Grunneigarlag for oppdraget.

Takk for informasjon, råd og vink og nyttige kommentarar frå følgjande:

Jostein Bolstad, Borghild Mørkrid, Trygve Ormberg, Agnar Bolstad, Per Arvid Hauge, Johannes Hauge (den eldre) Tage Skjaak Moen, Arne Rebni Øvreås, Tore Larsen, Olav Rebni, Elias Bolstad, Øyvind Listou, Aud Bolstad, Ole Martin Bakken, Knut Stokkenes, og Olga Vatne.

Ei serleg takk til seniorrådgjevar Tom Dybwad hos Fylkesmannen i Sogn og Fjordane for verdfull hjelp med prosjektet.

Vedlegg

87

Vedlegg 1:

Oversiktskart over utgreiingsområdet for vern av Breheimen-Mørkridsdalen

